

G CONSELLERIA
O PRESIDÈNCIA
I DIRECCIÓ GENERAL
B COORDINACIÓ
/

Pla Estratègic de Coordinació i Atenció a la Diversitat Sexual i de Gènere a les Illes Balears

—Cap a la igualtat de tracte i no-discriminació de lesbianes, gais, trans, bisexuals i
intersexuals (LGTBI)—*

2017-2019

**Direcció General de Coordinació
Conselleria de Presidència del Govern de les Illes Balears**

Document inicial: 22/05/2017

Nova actualització: 10/11/2017

Data d'aprovació al Consell d'LGTBI de les Illes Balears: 16/11/2017

Índex de continguts

I. Introducció	pàg. 1
II. Diversitat sexual i de gènere (DSG): algunes conclusions significatives	pàg. 3
2.1. Conclusions significatives dels estudis d'àmbit estatal.....	pàg. 3
2.2. La diversitat sexual i de gènere a les Illes Balears: algunes dades sobre la realitat de l'atenció al col·lectiu LGTBI	pàg. 6
III. Antecedents normatius: justificació de la necessitat de planificar	pàg 13
IV. Principis inspiradors del Pla Estratègic.....	pàg. 17
V. Estratègies generals i fortaleces pròpies de les administracions competents	pàg. 18
VI. Marc teòric de referència	pàg. 20
VII. Objectius estratègics	pàg. 22
VIII. Criteris metodològics: àmbits, sectors i agents d'intervenció	pàg. 23
IX. Eixos estratègics i mesures	pàg. 29
Eix 1. Coordinació interinstitucional i participació amb les entitats que treballen a favor de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals (LGTBI)	pàg. 30
Eix 2. Atenció a les necessitats de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals (LGTBI) i de les seves famílies.....	pàg. 33
Eix 3. Coneixement, sensibilització i formació envers la diversitat sexual i de gènere.....	pàg.36
Eix 4. Prevenció i actuació en casos d'LGTBI fòbia.....	pàg.42
Eix 5. Mesures complementàries: instrumentals i transversals	pàg. 45
X. Planificació de l'avaluació.....	pàg. 51
XI. Annexos:	pàg. 53
<i>Annex 1: pressupost.....</i>	<i>pàg. 53</i>
<i>Annex 2: referències bibliogràfiques, de bibliografia web i videogràfiques .....</i>	<i>pàg. 54</i>

I. Introducció

La planificació estratègica ens ajuda a definir quines són les mesures d'actuació més adequades que cal implementar des d'una estructura (institució/entitat), en un context (territori), en un interval de temps (periodicitat) i amb unes persones o grups que interaccionen en un moment sociohistòric i polític en constant moviment.

Cal impulsar polítiques públiques que serveixin per orientar les accions que s'hagin de desenvolupar en l'àmbit competencial de cadascuna de les administracions i dels organismes implicats, amb la finalitat de millorar o crear nous serveis públics adreçats a la ciutadania que siguin eficaços en la resposta a les necessitats socials de qualsevol dels col·lectius en situació de discriminació o de vulnerabilitat social.

Aquest Pla Estratègic de Coordinació i Atenció a la Diversitat Sexual i de Gènere —Cap a la igualtat de tracte i no-discriminació de lesbianes, gais, trans*,¹ bisexuals i intersexuals (LGTBI)— té un referent normatiu des de l'entrada en vigor, el 3 de juny de 2016, de la Llei 8/2016, de 30 de maig, per garantir els drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals i per erradicar l'LGTBI fòbia (d'ara endavant, Llei 8/2016). En l'exposició de motius, la Llei 8/2016 estableix com a objectiu garantir i desenvolupar l'exercici dels drets de les persones lesbianes, gais, trans (transsexuals i transgènere), bisexuals i intersexuals, i evitar que es puguin produir situacions de discriminació i/o violència per raó de l'orientació sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere, per tal d'assegurar així que a les Illes Balears es pugui viure la diversitat sexual i afectiva amb plena llibertat.

La Direcció General de Coordinació de la Conselleria de Presidència, com a òrgan competent en la coordinació de les polítiques en matèria d'igualtat,² és la impulsora del Pla Estratègic, que està emmarcat en el territori de les Illes Balears per al període 2017-2019.

---

¹ Quan en aquest document s'utilitzi el terme *trans** (amb un asterisc) es fa referència a un *concepte paraigua* que pot incloure diferents expressions i identitats de gènere com són trans, transsexual, transgènere, etc. Per a més informació, a la bibliografia es pot consultar Lucas R. Platero Méndez, *Trans*exualidades, acompañamiento, factores de salud y recursos educativos*.

² Decret 24/2015, de 7 d'agost, de la presidenta de les Illes Balears, pel qual s'estableixen les competències i l'estructura orgànica bàsica de les conselleries de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

El Pla preveu 5 eixos estratègics amb la finalitat d'incidir en la millora efectiva de la situació del col·lectiu de lesbianes, gais, transsexuals, bisexuals i intersexuals, i de les seves famílies, i, en definitiva, en la millora de la convivència.

La planificació estratègica té un caràcter global i necessita complementar-se amb una programació que pugui derivar de les mesures que inclouen cadascun dels eixos, més concreta i adaptada a cada situació específica de necessitat tant des del punt de vista territorial com des del punt de vista del perfil de les persones que s'han d'atendre.

Aquest nivell de planificació correspondrà a les administracions segons el seu àmbit competencial i ha de permetre apropar les actuacions i els serveis d'atenció a la ciutadania.

Aquest Pla Estratègic neix amb la voluntat que durant els tres anys posteriors a l'entrada en vigor de la Llei 8/2016 s'estableixin les bases per donar impuls a les polítiques LGTBI de manera transversal.

En una darrera fase, arran de l'avaluació de procés i de resultats que s'ha de dur a terme, es podran fer propostes de millora que han de servir per reestructurar i orientar una nova planificació més enllà de l'any 2019. Aquesta fase, l'ha de vehicular el Consell d'LGTBI de les Illes Balears,³ com a òrgan de participació i consultiu de les administracions en aquesta matèria, atès que una de les funcions, entre d'altres, que li atorga la Llei 8/2016, en l'article 8.2, és la de formular propostes de millora en l'actuació dels serveis públics de les administracions de les Illes Balears i de la resta d'àmbits que són objecte d'aquesta Llei.

---

³ Decret 9/2017, de 24 de febrer, de regulació del Consell de Lesbianes, Gais, Trans, Bisexuals i Intersexuals de les Illes Balears.

II. Diversitat sexual i de gènere (DSG): algunes conclusions significatives

2.1. Conclusions significatives dels estudis d'àmbit estatal

Atesa la inexistència de dades oficials o d'estudis sobre la situació de les persones lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals a les Illes Balears —fet contrastat amb l'Institut Balear d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT)—, hem d'accedir a altres fonts per trobar informació significativa de la realitat de les persones LGTBI a la nostra comunitat autònoma.

Per donar un poc de llum a la vivència de les persones LGTBI, ens hem de remetre a sondejos elaborats per fonts estatals, la majoria adreçats a la població jove. Algunes fonts estadístiques dels darrers anys són les que s'esmenten a continuació.

El sondeig d'opinió **Jóvenes y diversidad sexual**⁴ —en el qual participaren joves d'ambdós sexes d'edat entre 15 i 29 anys—, dissenyat i executat pel Centre d'Investigacions Sociològiques, dut a terme en 176 municipis i 49 províncies de l'Estat espanyol i publicat l'any 2011. Algunes de les conclusions més significatives d'aquest sondeig són les següents:

La tolerància i el respecte mostrats pels joves i les joves envers la diversitat afectivosexual no abastava per igual tots els col·lectius LGTB. Així com els joves gais semblava que havien aconseguit un grau notable de visibilitat i acceptació, el lesbianisme continuava apareixent, en bona part, com una realitat invisible o invisibilitzada. Amb molta més claredat, la bisexualitat i, sobretot, la transsexualitat, seguien sent *incompreses* i resultaven encara un objecte d'un estès rebuig.

Els joves i les joves participants en els grups de discussió indicaren la persistència de comportaments homòfobs en el seu entorn, que anaven des de l'hostilitat estructural, la burla o l'insult fins a, en casos més minoritaris, la violència física. Tal vegada allò més preocupant varen ser els riscos, implícitament expressats; el fet que determinades conductes homòfobes *lleus* no es perceberen en absolut com a tals, o, de manera encara més greu, les tendències a culpar les mateixes víctimes de la seva agressió («per provocar»).

Continua havent-hi un percentatge al voltant del 15 % - 25 % de joves que manifesten un clar rebuig a la diversitat afectivosexual i als drets de les persones LGTB.

Es detecten diferències clares en el grau i en la forma d'acceptació de la diversitat afectivosexual per raó del gènere: en tots els aspectes consultats,

⁴ http://www.injuve.es/sites/default/files/Sondeo2010diversidadsexual_resultados.pdf

sense excepció, les al·lotes se situen en posicions de més acceptació, tolerància i respecte que els al·lots.

Si bé el cercle d'amistats i els grups d'iguals juvenils apareixen com a àmbits amb una obertura significativa a la diversitat afectivosexual, altres entorns en què es mouen els joves i les joves no ho són tant: un 53 % de joves considera que una persona LGTB no pot xerrar amb naturalitat de la seva orientació sexual en el seu centre de treball i un 50 % pensa el mateix del centre d'estudis.

Un total de 3 de cada 4 joves, quasi un 80 % dels enquestats i enquestades, diuen que han presenciat com es feien comentaris negatius, burles, imitacions o s'etzibaven insults adreçats a persones LGTB; un 40 % ha estat testimoni de conductes d'aïllament social, exclusió o allunyament de les amistats per raó de l'orientació sexual; un 20 % ha presenciat amenaces i formes *lleus* de violència, i s'arriba al 6 % de joves que diuen que han estat testimonis de veritables pallisses a persones LGTB.

Entre els joves i les joves que, en el marc d'aquesta enquesta, han declarat una orientació homosexual, un 44 % dels homes i un 22 % de les dones diuen que s'han sentit discriminats o discriminades en algun moment.

Per fer referència a una font experta en matèria LGTBI, cal recórrer a l'equip mixt format pel Col·lectiu de Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals de Madrid (COGAM) i la Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals (FELGTB), que va elaborar **l'Estudi 2013 sobre discriminació per orientació sexual i/o identitat de gènere a Espanya**⁵ amb l'experiència recollida entre les 50 associacions LGTBI repartides per tot l'Estat espanyol. Aquestes entitats no consideren definitiva la dita investigació ni manifesten que s'hagi realitzat amb una mostra representativa, sinó que l'entenen com a indicis d'una realitat en què s'ha de continuar aprofundint i a la qual s'ha de prestar una atenció molt seriosa. El més valuós d'aquesta investigació és la incorporació dels diferents àmbits de prestació de serveis: espais d'oci o comercials, laborals, educatius o en relació amb les administracions públiques, així com les denúncies i els motius que duen a la població afectada a no reclamar una intervenció externa en defensa dels drets vulnerats.

---

⁵ <http://www.felgtb.org/rs/2447/d112d6ad-54ec-438b-9358-4483f9e98868/bd2/filename/estudio-2013-sobre-discriminacion-por-orientacion-sexual-y-o-identidad-de-genero-en-espana.pdf>

Algunes de les conclusions més significatives d'aquest estudi són les següents:

La discriminació per motius d'orientació sexual i identitat de gènere es continua produint a Espanya en tots els àmbits de prestació de serveis.

Hi ha una demanda insistent de campanyes i accions proactives per part dels poders públics. També d'informació sobre els drets de la mateixa població LGTB.

Les persones autodefinides com a LGTB no fan ús dels mecanismes de defensa que els ofereix la legislació per diferents motius que convé treballar:

- No hi ha un ple coneixement dels drets existents. Les administracions públiques han de fer un esforç de pedagogia sobre uns drets recentment adquirits.
- Preval la desconfiança envers les institucions (justícia, Defensor del Poble, administracions públiques, policia), romanent d'un passat en el qual algunes d'aquestes servien per reprimir durament la diversitat sexual i de gènere.
- La demanda d'ajuda implica una visibilització (una «sortida de l'armari») que no totes les persones LGTB estan preparades per afrontar. Han de ser, doncs, les administracions públiques les que facilitin vies i mecanismes que, així com prescriu la Constitució, remoguin els obstacles amb els quals es troba aquest sector de la ciutadania per exercir lliurement els seus drets.
- Les dificultats d'accés als ciutadans i ciutadanes LGTB i, a l'inrevés, dels ciutadans i ciutadanes a les administracions públiques hauria de ser compensada amb un suport ferm a les associacions LGTB que serveixen de mediadores i que, ara com ara, són mereixedores de més confiança per part d'aquesta població.
- S'ha de menester una clarificació legal de les nombroses normatives i directives europees antidiscriminatòries. [...] Sembla evident la necessitat d'una llei d'igualtat de tracte o una de més concreta que combati l'homofòbia, la transfòbia i la bifòbia (delictes d'odi contra les persones per raó de l'orientació sexual o la identitat de gènere).
- Alguns sectors de la població LGTB mostren un grau especial de vulnerabilitat. En general, les dones s'emporten la pitjor part; ara bé, els grups formats per persones transsexuals i les afectades pel VIH viuen en situació de risc greu de discriminació. Per això, les administracions públiques haurien de prendre mesures específiques per a la reducció de l'estigma que pateixen. Així mateix, adolescents i joves i gent gran LGTB han de ser objecte d'una consideració especial en la implementació de polítiques públiques destinades a protegir-les davant les diferents formes de discriminació que puguin patir per raó de la seva orientació sexual o identitat de gènere.

Per acabar, si tenim en compte les dades del darrer **Informe sobre delictes d'odi i incidents discriminatoris per orientació sexual i identitat de gènere a Espanya**,⁶ dut a terme per la Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals (FELGTB) l'any **2015**, el grup que més ha patit aquestes agressions té entre 18 i 35 anys; d'altra banda, un 16 % de les persones agressores eren menors de 18 anys.

Aquestes dades posen de manifest en el conjunt de la societat —i, en especial, en la comunitat educativa— que l'adolescència i la joventut necessiten formació i informació.⁷

2.2. La diversitat sexual i de gènere a les Illes Balears: algunes dades sobre la realitat de l'atenció al col·lectiu LGTBI

Si en l'àmbit estatal les conclusions extretes dels sondejos i estudis són variades, en l'àmbit autonòmic encara no disposam d'una trajectòria i d'un bagatge suficients en aquesta matèria per haver recollit dades a bastament en matèria de diversitat sexual i de gènere, i, més concretament, en l'atenció a les necessitats de les persones LGTBI.

En les administracions públiques, l'experiència es limita a dos àmbits competencials, com són l'educatiu i el de la salut, i a les atencions especialitzades que s'han efectuat fins ara adreçades a població LGTBI.

Quant a l'àmbit educatiu, des del novembre de 2016 es disposa d'un protocol de detecció, de comunicació i d'actuacions per a alumnes transsexuals i transgènere als centres educatius de les Illes Balears, impulsat per l'Institut per a la Convivència i l'Èxit Escolar «Convivèxit» de la Direcció General d'Innovació i Comunitat Educativa de la Conselleria d'Educació i Universitat, el qual l'ha fet arribar a tots els centres educatius perquè en tinguin coneixement, així com a inspecció educativa.

D'altra banda, aquest mateix organisme va fer públiques les dades que es desprenen de la memòria del Pla de Convivència 2016, d'acord amb la qual s'han obert 296 protocols per presumpte assetjament escolar, dels quals un 3 % està relacionat amb la discriminació per raó de gènere i un 2 % amb la discriminació per raó d'orientació sexual.

Quant a l'àmbit de la salut, segons dades facilitades per l'Hospital Universitari Son Espases, pel que fa a l'atenció a persones en relació amb el procés de transició de gènere, fins al 16 de maig de 2017 les unitats d'identitat de gènere (UDIG)⁸ havien atès 29 infants i adolescents amb edats compreses entre els 5 i els 18 anys (13 nines/adolescents trans*, 13 nins/adolescents trans*, així com 2 nins i una nina pendents d'evolució) i 15 persones adultes (7 dones trans* i 8 homes trans*, amb edats compreses entre els 18 i els 44 anys).

⁶ www.felgtb.org/.../785/fd/1/filename/informedelitosodio2015.pdf

⁷ Vegeu el llibre *Escuelas libres de violencias machistas*, la referència del qual es troba a l'annex 2.

⁸ Des del gener de 2017 s'han posat en marxa 2 UDIG: una infantoadolescent i una per a persones adultes, emmarcades en la psicologia de la salut (abans l'atenció es feia des de salut mental, però, per donar compliment a la Llei 8/2016, s'ha modificat el paradigma per afavorir la despatologització de la transsexualitat).

Vist això, hem volgut aprofitar i fer valer el bagatge de les entitats que atenen persones que formen part del col·lectiu LGTBI. Per això, hem sol·licitat a aquestes entitats que ens aportin el fruit de l'anàlisi de les atencions efectuades a les persones i famílies LGTBI.

Aquesta informació ens ha arribat mitjançant informes tècnics o mitjançant entrevistes amb representants o amb tècnics o tècnics d'aquestes entitats.

Aquesta metodologia d'apropament a les entitats ens ajuda a fer una mirada a la realitat de les persones LGTBI que en algun moment han sol·licitat suport o assessorament per donar cobertura a les seves necessitats. Som conscients que el resultat no es pot generalitzar a la totalitat del col·lectiu, encara que no deixa de ser important disposar d'aquesta mostra elaborada des de l'expertesa de les entitats en aquesta matèria.

Les entitats són Ben Amics, Associació LGTBI de les Illes Balears (que ens ha aportat diferents informes tècnics⁹), Metges del Món i Chrysallis, Associació de Famílies de Menors Transsexuals.

És important recordar que aquestes dades i aquestes propostes, les generen les entitats a partir de la seva experiència en l'atenció a persones i a famílies que s'identifiquen amb alguna de les diferents identitats del col·lectiu o amb diverses.

Ben Amics, Associació LGTBI de les Illes Balears, entitat amb més de 20 anys d'experiència en la defensa dels drets i en l'atenció de persones lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals a la nostra comunitat autònoma, ha analitzat els casos atesos entre els anys 2011 i 2016. A continuació, s'exposa el més significatiu, des de la perspectiva qualitativa, sobre els perfils atesos i les demandes d'atenció rebudes.

El total global de casos atesos en aquest període és de 288 (el 67,84 % són de Palma). A l'hora d'interpretar aquest percentatge, Ben Amics entén que no té a veure amb la relació ubicació-necessitat, sinó amb la ubicació centralitzada dels serveis de Ben Amics, així com amb l'abast de la seva projecció i de les seves activitats.

Es desconeixen les dades poblacionals i el percentatge que ocupa cada identitat del col·lectiu LGTBI; així i tot, es pot parlar d'una suprarepresentació de casos de persones transsexuals, atès que, suposant que representen un percentatge menor que el de gais i lesbianes, una gran part de les persones transsexuals que estan dins el procés d'atenció de l'Hospital Universitari Son Espases han passat per aquesta associació en els moments previs del procés de transició, que és quan més confusió es dona respecte a com accedir als serveis de la sanitat pública.

Precisament, quant a aquest col·lectiu i si hi aplicam una perspectiva de gènere —les desigualtats de gènere en aquest col·lectiu són més accentuades—, s'ha de fer esment de la situació de vulnerabilitat i del risc d'exclusió de la majoria de la població trans* i de la

---

⁹ La referència dels informes es pot trobar en l'annex 2.

necessitat inherent a aquestes identitats de la intervenció dels sistemes públics (educació, sanitat, mercat laboral...). La visibilitat tan reivindicada pel col·lectiu LGTBI, en el cas de les dones transsexuals pot tenir com a conseqüència l'estigma i la discriminació, atès que la seva identitat, una vegada que inicien el trànsit, queda palesa a simple vista en la majoria dels casos. És diferent entre les noves generacions de dones transsexuals, que comencen el procés a edats primerenques i, per tant, els trets masculins són menys accentuats i poden *passar*¹⁰ millor.

Quant a la població d'homes gais, les demandes varien segons l'edat: en edats primerenques solen ser consultes arran de l'experimentació amb la sexualitat pròpia o situacions de malestar a la llar o a l'escola, mentre que en edats més avançades es donen situacions d'homofòbia interioritzada o no acceptació de l'orientació sexual, així com un augment de casos per haver patit delictes d'odi i situacions de discriminació en la via pública.

En qualsevol tram d'edat es manté la constant de demanda de socialització i activitats. El col·lectiu LGTBI, a més de ser minoritari i minoritzat a les Illes Balears, ha estat molt dispers i actualment no hi ha punts de referència per a l'oci. Això dificulta la interrelació i moltes persones (gais i lesbianes) acudeixen a Ben Amics per cercar aquesta part més lúdica de trobada.

En el cas de dones lesbianes, les demandes s'enfoquen principalment a l'àmbit de conformació de la família: tècniques de reproducció assistida, matrimoni, adopció, filiació conjunta, etc. Mentre que en edats primerenques es produeix una invisibilització i hi ha hagut casos de no acceptació per l'entorn familiar, en edats més avançades les consultes estan més relacionades amb la recerca de referents, de bibliografia i d'espais de trobada.

Les situacions de discriminació més habituals es donen en l'entorn familiar (joves LGTBI), en l'àmbit laboral (assetjament a gais i lesbianes i manca d'accés a persones trans*) i en l'àmbit sanitari (no cobertura de demandes de persones transsexuals i una atenció no específica a dones lesbianes en alguns departaments com ara ginecologia).

En relació amb la bisexualitat, es dona el fet de la invisibilitat i/o no detecció.

Quant a les persones intersexuals, n'han tingut 3 casos en els darrers dos anys: 2 de menors i 1 d'un jove d'edat entre 20 i 30 anys.

La major part de la població menor de 25 anys atesa l'any 2016 per Ben Amics és, a més, menor de 18 anys; per tant, cada vegada atenen més casos de menors d'edat i alguns presenten més vulnerabilitat i requereixen una protecció eficaç i efectiva.

---

¹⁰ El concepte *passar* o *passing* fa referència aquí al moment en què les persones trans* aconsegueixen tenir una expressió de gènere conforme al gènere sentit, sobretot en relació amb la percepció que tenen d'elles la resta de persones. Vegeu la referència a l'article de Pol Galofre en l'annex 2.

És ressenyable que, en relació amb l'origen de la demanda que ha arribat a Ben Amics, entre el 10 % i el 12 % de casos són arran d'una sol·licitud d'algun professional o d'alguna professional de l'Administració pública. D'aquest fet es pot deduir la necessitat de suport i de formació del personal de les administracions per tenir més recursos a l'hora d'atendre persones usuàries LGTBI des de la xarxa de serveis públics.

Fruit de l'anàlisi d'aquestes dades, Ben Amics aporta algunes propostes que destaquen a continuació:

Atendre de forma prioritària tot allò relacionat amb les persones transsexuals, especialment els àmbits de l'atenció sanitària i d'inserció laboral de les dones transsexuals.

D'altra banda, hi ha una gran desinformació sobre els drets LGTBI, sobretot en allò que fa referència a la conformació d'una família, atès que el col·lectiu ha esdevingut permeable quant als mites socials, de manera que ha arribat, en molts casos, a assumir-los com a propis, fet que dificulta l'accés als drets.

Es fa necessari consolidar la diversitat en l'àmbit de la cultura, l'esport i l'oci, atès que moltes vegades ens centrem en les persones LGTBI, però no en el seu entorn; més enllà de la seva orientació sexual o identitat de gènere han de poder relacionar-se amb el seu entorn d'una manera natural.

Cal tenir en compte la interseccionalitat, és a dir, les situacions que puguin generar dobles i triples discriminacions, com ara ser dona, jove o persona gran, immigrant, persona amb diversitat funcional i LGTBI, perquè aquestes identitats múltiples fan que una persona pugui estar en risc més acusat de patir discriminacions o desigualtats en el seu entorn.

És molt important, atesa la mancança de dades oficials, començar a investigar i a obtenir estadístiques específiques no tant del col·lectiu LGTBI sinó de les circumstàncies i/o situacions en què es produeixen les desigualtats.

Tenint en compte que hi ha un percentatge de demandes rebudes de professionals de les administracions, és imprescindible la formació d'aquestes persones per assegurar que disposen d'eines per prevenir i detectar casos de discriminació i actuar-hi. És important definir no tan sols el *maltractament* sinó *els bons tractes*.

Tant en l'elaboració de la planificació com en el desenvolupament de les polítiques, atès que no hi ha precedents d'actuacions a la nostra comunitat autònoma, és recomanable comptar amb la participació de les entitats expertes en la matèria.

Com ja s'ha dit abans, cal esmentar el fet que entre les persones transsexuals, si s'hi aplica la perspectiva de gènere i d'edat, es poden trobar dones de mitjana edat o d'edat avançada, que comencen el trànsit a aquestes edats, en situació de risc d'exclusió social o en situació de prostitució, amb les conseqüències que això pot suposar per a la seva salut,

atès que poden assumir riscos a l'hora de veure's abocades a l'exercici de pràctiques sexuals no segures, a l'automedicació hormonal, a l'administració de dosis inadequades, a l'autoadministració de substàncies, a dificultats per accedir a la via sanitària normalitzada i, per tant, a l'aïllament quant a l'entorn sanitari, que pot suposar complicacions importants en la seva salut.

Una altra de les entitats a les quals hem demanat dades és Metges del Món Illes Balears. Aquesta entitat, durant l'any 2016 va atendre 35 persones transsexuals en situació de prostitució a les Illes Balears, amb el perfil següent:

- Àrees de procedència-nacionalitat: 22 de l'Amèrica Llatina (Equador, el Brasil i altres) i 13 espanyoles (3 de les Illes Balears).
- Edats compreses entre: 12, de 25 a 34 anys; 7, de 35 a 44 anys; 9, de 45 a 54 anys; 6, de 55 a 64 anys, i 1 més gran de 65 anys.
- Anys d'exercici: 3, menys d'1 any; 2, de 3 a 5 anys; 2, de 6 a 11 anys; 5, més d'11 anys (la resta, sense dades).
- On exerceixen: 17 al carrer, 3 a clubs, 10 a pisos (la resta, sense dades).

Algunes de les necessitats que ha detectat Metges del Món són les següents:

La importància de fer efectiu el canvi de nom i gènere en els documents identificatius, com ara el DNI, el NIE o la targeta sanitària, entre d'altres, per ajudar a eliminar l'estigma i a afavorir la qualitat de vida i la vivència personal pròpia. L'agilització d'aquest tràmit pot influir de manera positiva en la mateixa integració i inserció social —i motivar la inserció laboral, la realització de cursos formatius o la participació en recursos d'oci i temps lliure— i, en definitiva, en el teixit associatiu de la seva comunitat, atès que actualment, segons testimonis propis, el fet de tenir aquest tipus de documents amb un nom i un gènere amb els quals no s'identifiquen resulta incòmode i vergonyós, i fa que sentin que han de justificar qui són i per què cada vegada. Aquest fet, doncs, dificulta i afavoreix l'aïllament en el seu entorn i, per tant, la seva integració social.

Com a propostes per donar resposta a aquestes necessitats, des de Metges del Món recorden la importància d'informar, de conscienciar, d'educar i de reeducar entitats, professionals, personal sanitari, policia, etc. —tasca que han de dur a terme entitats especialitzades—; de difondre bones pràctiques, i d'eliminar la transsexualitat del DSM 5 com a malaltia de salut mental.¹¹

També cal fer esment de les particularitats de l'atenció a infants que, des d'edats molt primerenques, presenten una identitat de gènere diferent de la que se'ls va assignar en néixer. Per això, hem recollit dades i propostes de l'entitat de referència a les Illes Balears sobre famílies amb menors transsexuals, Chrysalis, Associació de Famílies de Menors

¹¹ Cal tenir en compte l'existència d'STP, campanya internacional «Stop Trans Pathologization», una iniciativa activista internacional que treballa per a la despatologització trans. Per a més informació, podeu consultar <http://stp2012.info/old/es>

Transsexuals, que proposa que l'atenció a menors trans* suposa desplegar mesures de suport a l'infant i al seu àmbit familiar, així com donar suport a professionals tant de l'àmbit educatiu, perquè apliquin estratègies d'atenció dins l'aula, com de l'àmbit sanitari, perquè ofereixin atenció a les necessitats i les expectatives de seguiment del procés a fi que l'infant pugui desenvolupar-se mentre va creixent segons el gènere sentit al mateix temps que la resta d'infants de la seva edat i gènere. Segons dades aportades per Chrysallis, el maig de 2017 aquesta associació estava en contacte amb 21 famílies de menors trans* (11 a Mallorca, 4 a Menorca, 5 a Eivissa i 1 a Formentera). A més a més, també s'han posat en contacte amb Chrysallis 12 persones adultes independents (sense les seves famílies) que no superen els 30 anys d'edat.

Atesa la seva experiència, Chrysallis proposa incorporar en l'àmbit educatiu la figura d'una persona *referent* en els centres educatius —pot ser per mitjà del pla de convivència del centre o que un alumne o alumna faci de persona intermediària entre la persona referent adulta i el menor o la menor trans*. Pel que fa a l'àmbit dels serveis de salut, Chrysallis recomana conèixer les pautes que, des de l'esfera jurídica, han generat professionals expertes i experts en transsexualitat en altres comunitats autònomes, així com seguir models d'atenció a l'àmbit de la salut que siguin funcionals i que tinguin com a porta d'entrada atenció primària per a que des d'aquí es pugui derivar directament a l'especialitat d'endocrinologia, també és important que hi hagi una bona comunicació i coordinació entre les diferents persones, famílies, associacions i serveis que hi intervinguin.

Per resumir:

Amb totes aquestes dades i propostes, queda palesa la diversitat existent en el col·lectiu de persones LGTBI, atès que les necessitats i, per tant, les demandes canvien sobretot segons les variables de gènere/identitat/edat.

També cal destacar que el més comú en el col·lectiu són les situacions de discriminació viscudes, situacions que s'accentuen encara més en els casos de les persones transsexuals, que tenen unes particularitats afegides relacionades amb els entrebancs a l'hora de fer el procés de transició al gènere sentit. Aquestes dificultats poden ser de caire administratiu; relacionades amb els tràmits de canvi de nom perquè concordi amb el gènere sentit; relacionades amb la salut i amb l'accés als tractaments hormonals i/o a les cirurgies de reassignació genital; de socialització segons el gènere sentit; relacionades amb experiències de rebuig i estigmatització social en el moment que comencen a viure i a expressar-se segons el gènere sentit i encara no disposen de la documentació registral modificada...

A l'hora d'incorporar una perspectiva de gènere, ens adonam que entre el col·lectiu LGTBI les dones lesbianes, bisexuals i transsexuals estan en situació de patir discriminació directa o indirecta i/o situacions de violència també pel fet de ser dones. Les violències masclistes que poden patir aquestes dones moltes vegades queden invisibilitzades i

poden no estar recollides en les dades oficials de violència de gènere que anualment publica el Ministeri.

De manera complementària i transversal, caldrà pensar en accions adreçades a detectar les dificultats afegides que pot comportar la insularitat i la ruralia en la població LGTBI, tant en relació amb el coneixement del perfil i de les necessitats específiques com per dissenyar estratègies de suport i apropament dels serveis a aquestes persones, en coordinació amb els consells insulars.

Segons el que ens han indicat les entitats que treballen amb la població LGTBI, és evident que en aquests moments les primeres mesures específiques han de respondre a les necessitats de suport del col·lectiu trans*. SI APLICAM UNA PERSPECTIVA DE GÈNERE I TENIM EN COMPTE CRITERIS D'EDAT, LES DONES TRANSSEXUALS I LES FAMÍLIES AMB MENORS TRANS* SÓN ELS DOS GRUPS ALS QUALS DURANT AQUESTS TRES ANYS S'HAURÀ DE PRESTAR UNA ATENCIÓ PRIORITÀRIA per evitar l'aïllament, l'estigmatització i la manca d'accés als drets de les persones trans* i per poder assolir un abordatge biopsicosocial respectuós i eficient.

III. Antecedents normatius: justificació de la necessitat de planificar

La Llei 8/2016, de 30 de maig, per garantir els drets de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals i per erradicar l'LGTBI fòbia —a partir d'ara, Llei 8/2016¹²—, en vigor des del 3 de juny de 2016, preveu la creació d'un òrgan de coordinació de les polítiques LGTBI, adscrit a la conselleria competent en matèria d'igualtat, amb funcions de coordinació i execució de les polítiques LGTBI.

En l'article 8.3 de la Llei 8/2016 s'insta el Govern de les Illes Balears i els consells insulars a impulsar la planificació d'actuacions administratives en cada àmbit d'aplicació segons les seves competències.

La Direcció General de Coordinació de la Conselleria de Presidència ha assumit les tasques de planificació necessàries per establir les prioritats que preveu la Llei 8/2016 i que cal desplegar a partir de l'any pressupostari posterior a l'entrada en vigor; per tant, totes les accions per desenvolupar que requereixin una inversió pressupostària s'han d'iniciar a partir de l'any 2017.

Aquest Pla Estratègic respon a la planificació des de l'àmbit competencial del Govern de les Illes Balears, encara que incorpora mesures que poden ser implementades des d'altres àmbits, com poden ser l'insular i el municipal, seguint un pla interinstitucional de coordinació, que tant aquest Pla Estratègic com la mateixa Llei 8/2016 preveuen.

Aquesta nova àrea de treball assumeix les funcions de l'òrgan de coordinació previst en la Llei 8/2016, que es farà efectiu mitjançant la creació d'un nou servei que dependrà orgànicament de la Direcció General de Coordinació a partir del 2017, amb el nom de Servei de Coordinació i Atenció a la Diversitat Sexual i de Gènere.

La primera mesura que s'ha desenvolupat té a veure amb la regulació del Consell d'LGTBI de les Illes Balears, com a espai de participació ciutadana superior en matèria de drets i deures de les persones LGTBI i com a òrgan consultiu de les administracions balears que incideixen en aquest àmbit. L'article 7 de la Llei 8/2016 crea aquest òrgan i el desplegament normatiu s'ha fet mitjançant el Decret 9/2017, de 24 de febrer, de regulació del Consell de Lesbianes, Gais, Trans*, Bisexuals i Intersexuals de les Illes Balears, publicat en el BOIB núm. 24, de 25 de febrer.

La Llei 8/2016 també estableix que s'ha d'elaborar una memòria econòmica que implica invertir dotació pressupostària suficient per garantir la seva implementació des de les diferents administracions competents. Aquest desplegament ha de seguir criteris de transparència, eficàcia i optimització dels recursos públics.

¹² <http://www.caib.es/eboibfront/ca/2016/10497/581027/llei-8-2016-de-30-de-maig-per-garantir-els-drets-d>

D'altra banda, cal destacar la importància de la publicació de la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes, atès que algunes de les mesures del Pla Estratègic s'han d'implementar de manera coordinada amb l'Institut Balear de la Dona, perquè formen part del document de mesures contra les violències masclistes 2017-2020 d'aquest organisme.

Així mateix, l'OBSERVATORI PER A LA IGUALTAT creat per aquesta Llei és una eina que permetrà conèixer quines són les situacions en què es produeixen les discriminacions de gènere, eina a la qual es podran incorporar de manera complementària variables relacionades amb la diversitat sexual i de gènere i la detecció de casos d'LGTBI fòbia.

Legislació d'àmbit estatal que afecta el col·lectiu LGTBI

Pel que fa a l'àmbit estatal, cal tenir en compte la Llei 3/2007, de 15 de març, reguladora de la rectificació registral de la menció relativa al sexe de les persones. Per als casos de les persones trans*, l'article 4 està relacionat amb els requisits per acordar la rectificació. Aquest article estableix que la persona sol·licitant de la modificació registral ha d'acreditar que li ha estat diagnosticada disfòria de gènere i que ha estat tractada mèdicament durant almenys dos anys per ajustar les seves característiques físiques a les corresponents al sexe reclamat, entre altres requisits.

Des de l'any 2007 fins ara, totes les legislacions que s'han desplegat per reconèixer drets a les persones LGTBI d'àmbit autonòmic, algunes de les quals són específiques per a persones transsexuals, incorporen articles que estableixen que no es tracti directament o indirectament la condició d'aquestes persones transsexuals, transgènere i intersexuals com una patologia.¹³

En trobam un exemple en la Llei 8/2016, concretament en l'article 22 («Persones transsexuals. Mesures en l'àmbit de l'Administració»):

Als efectes del que disposa aquesta Llei i en l'àmbit competencial de la Comunitat Autònoma, s'han d'establir per reglament les condicions per tal que les persones transsexuals siguin tractades i anomenades d'acord amb el nom del gènere amb què s'identifiquen, encara que siguin menors d'edat, especialment en els àmbits educatiu, universitari i sanitari. AIXÒ NO AFECTA LA IDENTITAT JURÍDICA, QUE REQUEREIX, SI ESCAU, LA RECTIFICACIÓ REGISTRAL CORRESPONENT.

La competència de la rectificació registral és estatal; per tant, mentre la llei estatal no es modifiqui envers l'eliminació dels requisits que patologitzen i medicalitzen el procés de transició de gènere, les persones transsexuals hauran de continuar complint els requisits

¹³ Vegeu l'article 16.3 a de la Llei 8/2016.

esmentats abans per accedir a la rectificació registral en els seus documents d'identitat i en tots els documents oficials que se'n deriven.

Un altra disposició de la Llei 3/2007, de 15 de març, que s'ha de tenir en compte és la disposició addicional primera, que tracta del tema de la FILIACIÓ PER ALS CASOS DE REPRODUCCIÓ HUMANA ASSISTIDA, atès que el punt 3 d'aquesta disposició estableix:

Quan la dona estigui casada, i no separada legalment o de fet, amb una altra dona, aquesta última pot manifestar davant l'encarregat del Registre Civil del domicili conjugal que consent que quan neixi el fill de la seva cònjuge es determini a favor seu la filiació respecte al nascut.

Atesa la desinformació en relació amb aquesta disposició per part de dones lesbianes, s'han trobat casos en què la notificació davant el Registre Civil s'ha efectuat a posteriori del naixement del fill o filla i s'ha denegat la filiació a la mare no gestant.

És important, doncs, que aquestes qüestions que es deriven de la normativa en vigor es donin a conèixer a les persones interessades per evitar situacions de discriminació.

Quant al futur pròxim relacionat amb la normativa d'àmbit estatal, cal destacar dues postures:

D'una banda, des de la Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals (FELGTB) consideren que és necessari disposar d'una llei¹⁴ d'àmbit estatal d'igualtat LGTBI i contra la discriminació per orientació sexual, identitat i expressió de gènere o característiques sexuals, de la qual ja tenen un esborrany que es va presentar públicament a final de setembre de 2016.

D'altra banda, i des d'altres entitats, es considera prioritari legislar per despatologitzar la transsexualitat i avançar en el ple reconeixement dels drets de les persones transsexuals, atès que, com hem vist, encara hi ha normativa estatal que té un biaix patologitzador i medicalitzador que xoca amb les legislacions autonòmiques dels darrers anys.

Com a exemple, cal destacar el document publicat el 2006 «Los principios de Yogyakarta»¹⁵ sobre l'aplicació de la legislació internacional de drets humans en relació amb l'orientació sexual i la identitat de gènere, que és un text elaborat per un grup de persones expertes en drets humans que reflecteix l'aplicació de la legislació internacional de drets humans a les vides i experiències de les persones de diverses orientacions sexuals i identitats de gènere arreu del món.

---

¹⁴ El 22 de setembre de 2017 el Congrés dels Diputats (i Diputades) va prendre en consideració la Proposició de Llei contra la discriminació per orientació sexual, identitat o expressió de gènere i característiques sexuals, i d'igualtat social de lesbianes, gais, bisexuals, transsexuals, transgènere i intersexuals. Es pot consultar en aquest enllaç: http://www.congreso.es/public_oficiales/L12/CONG/BOCG/B/BOCG-12-B-122-2.PDF

¹⁵ Es pot consultar en aquest enllaç en castellà: <http://www.yogyakartaprinciples.org/principles-sp/>

Aquests principis volien donar resposta a patrons ben documentats d'abusos contra les persones per la seva orientació sexual i identitat de gènere i recullen un seguit de preceptes legals internacionals sobre l'orientació sexual, la identitat de gènere i el dret internacional amb uns estàndards que tots els estats haurien de complir.

IV. Principis inspiradors del Pla Estratègic

1. Potenciació de la cooperació i la col·laboració entre administracions i la societat civil com a mitjà més eficaç per emprendre actuacions des de la coresponsabilitat que siguin sostenibles en el temps.
2. Valorització de la trajectòria de les entitats que defensen el col·lectiu LGTBI com un bagatge imprescindible i de reconeixement a la pluralitat.
3. Establiment de sinèrgies entre institucions per optimitzar recursos adreçats a una formació i una sensibilització de la ciutadania per aconseguir una convivència lliure d'LGTBI fòbia.
4. Perspectiva crítica sobre la construcció social del gènere i de la sexualitat, entenent com un dret l'autodeterminació de les persones envers l'orientació sexual pròpia, la identitat de gènere i l'expressió de gènere.
5. Visió holística de les polítiques de diversitat sexual i identitat de gènere, que han de ser tractades des d'una perspectiva transversal.

V. Estratègies generals i fortaleses pròpies de les administracions competents

Tenint en compte els objectius del Pla, les ESTRATÈGIES GENERALS que desenvoluparem per assolir els objectius en un període de 2 anys són:

Visibilització i bon tracte

Potenciarem el bon tracte envers les persones LGTBI en l'àmbit laboral, educatiu, sanitari, de lleure i d'esport, i en qualsevol àmbit públic.

Donarem el protagonisme a les persones que són referents de la comunitat LGTBI per tal que se n'escolti la veu i remourem els obstacles que eviten que les persones de qualsevol edat visquin la seva sexualitat o identitat de gènere amb llibertat, i posarem molt esment en l'àmbit dels infants i adolescents.

Implicació d'agents clau

Fomentarem que es conegui la figura de la fiscalia de delictes d'odi i vetllarem per potenciar bones pràctiques periodístiques que promoguin una utilització correcta del llenguatge i de la imatge de les persones LGTBI en els mitjans de comunicació i donin a conèixer referents positius del col·lectiu.

Difusió

Informarem la comunitat dels seus drets i deures, així com les administracions sobre les seves competències, en farem un seguiment i coordinarem les actuacions. Difondrem els valors de la diversitat sexual i de gènere a la ciutadania, amb la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació al nostre abast, sobretot les xarxes socials.

Prevenió, sensibilització i formació

Oferirem formació als professionals i a les professionals de la matèria i sensibilitzarem tota la ciutadania per evitar actituds i conductes de rebuig envers les persones LGTBI, amb especial insistència en els àmbits laboral, educatiu i de la salut per prevenir o detectar actituds i conductes LGTBI fòbiques.

Coneixement de la realitat

Impulsarem estudis per conèixer la realitat del col·lectiu LGTBI amb perspectiva de gènere i enfocament interseccional per detectar situacions de vulnerabilitat i per tenir dades actualitzades per dissenyar programes específics per àmbit d'actuació o per col·lectiu d'atenció, tenint en compte les particularitats de cada illa i del món rural.

Les FORTALESES PRÒPIES DE LES ADMINISTRACIONS COMPETENTS com a estratègia per impulsar polítiques públiques, són:

- **Incidència mediàtica:** afavorint sinèrgies entre responsables de comunicació.
- **Coordinació entre conselleries:** mitjançant la transversalitat de la Direcció General de Coordinació i les seves competències.
- **Autoritat i legitimitat:** les mesures d'aquest Pla estan elaborades amb un referent normatiu important, la Llei 8/2016, que és una eina que serveix com a punt de partida per planificar i assolir els objectius.
- **Visió global de les intervencions:** des de l'àmbit autonòmic s'ha de tenir una visió que tenguin en compte les diferències de punt de partida que hi pugui haver entre cada una de les illes i donar una resposta adequada a cada realitat social.
- **Polítiques d'equilibri per raons d'insularitat i ruralia,** amb l'objectiu de desplegar estratègies per apropar els serveis a totes les illes i al món rural.
- **Cooperació interinstitucional** i sinèrgies entre els diferents àmbits de les administracions competents, les entitats i els agents socials.
- **Apropament de les administracions locals a la realitat:** hi haurà mesures que hauran d'executar les administracions més properes a la ciutadania, com són els consells insulars i els ajuntaments, dins el seu àmbit competencial.

VI. Marc teòric de referència

En allò referit als conceptes i al plantejament teòric del Pla Estratègic, ens hem basat en diverses fonts d'informació i documentació, atès que, com ja s'ha indicat, no hi ha dades oficials ni estudis elaborats a les Illes Balears que ens aportin informació sobre la realitat del col·lectiu LGTBI i, a més, ha quedat palesa l'heterogeneïtat del col·lectiu segons la seva identitat, edat, situació, etc.

Metodològicament, hem partit de la lectura acurada de documentació especialitzada d'autores i autors experts en diversitat sexual i de gènere,¹⁶ d'entrevistes o d'articles de persones LGTBI des de la seva experiència, així com de les propostes que les entitats que treballen per fer efectius els drets i la no-discriminació de les persones LGTBI a les Illes Balears ens han fet arribar, concretament Ben Amics, Chrysallis i Metges del Món.

Els PRINCIPALS PUNTS DEL MARC TEÒRIC DE REFERÈNCIA SÓN:

- Reconeixement de l'autodeterminació envers l'expressió i la identitat de gènere, fent valer l'heterogeneïtat a l'hora de concebre el cos, la identitat i les vivències més enllà de les normes socials binàries imposades.
- Concepció de la transsexualitat com una expressió més de gènere divers. No es pot diagnosticar un fet que no és considerat malaltia;¹⁷ per tant, s'ha de garantir la despatologització de la transsexualitat¹⁸ adoptant un model d'atenció biopsicosocial inclusiu, basat en el foment de l'autonomia de les persones i en el respecte i l'acompanyament en les seves decisions.
- Aportacions del transfeminisme:¹⁹ reconeixement d'identitats multifacètiques i transformatives i consideració de l'LGTBI fòbia com una manifestació de les violències masclistes dins un sistema heteropatriarcal opressor.
- Incorporació de la perspectiva interseccional²⁰ com una visió que ens permet reflexionar sobre el fet que les discriminacions poden ser múltiples i estan entrecruades, com poden ser la situació de dependència, l'edat, la procedència ètnica, la diversitat funcional, la classe social, etc.
- Perspectiva de gènere com a mesura transversal, per evitar impulsar actuacions que de manera directa o indirecta puguin afectar negativament les dones, així com

¹⁶ Vegeu l'annex 2, al final del document.

¹⁷ Vegeu el document «Reivindicació d'un nou model d'atenció integral a la salut de les persones trans*», en l'annex 2.

¹⁸ Article 22.4 de la Llei 8/2016: «Les persones transsexuals s'han de poder acollir al que estableix aquesta Llei sense que calgui cap diagnòstic de disfòria de gènere ni cap tractament mèdic».

¹⁹ <http://dx.doi.org/10.5565/rev/qpsicologia.1280> «Movimientos feministas y trans* en la encrucijada: aprendizajes mutuos y conflictos productivos» (vegeu-ne la referència a l'annex 2).

²⁰ Vegeu el llibre *Trans*exualidades, acompañamiento, factores de salud y recursos educativos*, de Raquel (Lucas) Platero. Edicions Bellaterra, 2014. (Pàg. 331: «Una guía divertida sobre la interseccionalidad».)

per prendre mesures d'acció positiva per equilibrar situacions que són de desigualtat en el punt de partida, sobretot per a dones lesbianes i transsexuals.

VII. Objectius estratègics

1. Ordenar i planificar les MESURES DE COORDINACIÓ I ATENCIÓ que preveu la Llei 8/2016 sobre diversitat sexual i identitat de gènere en benefici del col·lectiu LGTBI de les Illes Balears des d'una visió holística i descentralitzada.
2. Establir LÍNIES DE TREBALL que siguin MESURABLES (es puguin quantificar i avaluar) i FLEXIBLES (es puguin millorar i reestructurar) per donar una resposta àgil a les necessitats del col·lectiu LGTBI i adaptada a les necessitats de formació i sensibilització de la ciutadania.
3. Implicar les administracions amb competències en la matèria en un TREBALL EN XARXA QUE ABASTI TOTS ELS ÀMBITS D'ACTUACIÓ SENSIBLES amb criteris d'eficiència, coresponsabilitat i optimització de recursos, tenint en compte les diferències interilles.
4. Incorporar una VISIÓ INTERSECCIONAL sobre els grups i les persones que puguin estar patint discriminacions múltiples que permeti prioritzar actuacions que requereixin donar una resposta immediata a les situacions de més vulnerabilitat individual i grupal.

Es pot accedir als objectius específics de cada eix estratègic en el punt IX del Pla.

VIII. Criteris metodològics: àmbits, sectors i agents d'intervenció

Qualsevol desplegament de mesures per transformar la realitat requereix la planificació prèvia dels agents que participaran en aquests canvis, amb la finalitat de sumar sinèrgies i incidir de manera eficaç i eficient en la transformació de la realitat.

Així mateix, com a criteri metodològic és important tenir en compte quins recursos ja s'han implementat amb èxit en altres comunitats autònomes relacionats amb la diversitat sexual i de gènere o amb la prevenció i l'actuació davant casos d'LGTBI fòbia, com poden ser serveis d'atenció, espais de coordinació, recursos en línia, cursos de formació o campanyes de sensibilització i difusió, entre d'altres. En aquest sentit, Ben Amics, Associació LGTBI de les Illes Balears, ha elaborat un informe de bones pràctiques en el qual es recull una part important d'aquests recursos que seran molt útils per millorar aquest Pla Estratègic.

Àmbits d'intervenció

L'article 10 de la Llei 8/2016 estableix els àmbits sensibles en què cal intervenir i des d'on planificarem les actuacions:

- Laboral
- Educació
- Salut
- Serveis socials
- Justícia i cossos de seguretat
- Esport i lleure
- Comunicació

Sectors d'intervenció

Estan establerts en el capítol II del títol II de la Llei 8/2016 i són:

- Educació
- Universitats
- Cultura, lleure i esport
- Mitjans de comunicació
- Salut
- Acció social
- Participació i solidaritat

Hi ha DOS SECTORS ALS QUALS LA LLEI HA DEDICAT CAPÍTOLS ESPECÍFICS, que són:

- **Mercat de treball** (capítol III del títol II), fet que palesa la importància que la Llei atorga a aquest sector i en el qual es despleguen les mesures i actuacions per a l'ocupació que ha de posar en marxa la conselleria competent en matèria de treball (article 20).
- **Famílies** (Capítol IV del títol II): l'article 21 és específic per a les famílies LGTBI i les seves situacions particulars segons el ventall de tipus de famílies dins la diversitat.

Aquests dos àmbits són molt importants perquè afecten aspectes imprescindibles com són el treball i les relacions familiars; per tant, convindrà dissenyar campanyes de sensibilització específiques que es poden veure complementades amb programes específics d'atenció segons les necessitats detectades, sobretot, en menors LGTBI en situacions vulnerables.

Agents d'intervenció: la importància de la coordinació interinstitucional

La Conselleria de Presidència, concretament la Direcció General de Coordinació, assumeix la competència de vetllar pel compliment de la Llei 8/2016 i dissenyar les estratègies per afavorir una coordinació eficaç i eficient, tot això amb l'establiment de quines actuacions ha de posar en marxa cada una de les conselleries implicades.

Les conselleries l'àmbit de les quals és considerat sensible per la Llei 8/2016 són les següents²¹:

- Conselleria de Treball, Comerç i Indústria
- Conselleria d'Educació i Universitat
- Conselleria de Salut
- Conselleria de Serveis Socials i Cooperació
- Conselleria d'Hisenda i Administracions Públiques
- Conselleria de Transparència, Cultura i Esports
- Conselleria de Presidència (Direcció General de Comunicació)

La resta d'administracions que no siguin d'àmbit autonòmic en el marc de les seves competències són:

- Consells insulars

---

²¹ S'ha seguit el mateix ordre que preveu la Llei 8/2016 al Títol II, Capítol I. Professionals que actúen en àmbits sensibles (article 10)

- Ajuntaments i mancomunitats

No hem d'oblidar que han d'intervenir-hi professionals que duen a terme tasques de prevenció, detecció, atenció, assistència i recuperació (article 10 de la Llei 8/2016) i se'ls ha de dotar de la formació i la sensibilització adequades.

El pla interinstitucional serà el document en què s'han d'especificar i distribuir les accions que cada conselleria, consell insular o ajuntament ha de desplegar per donar resposta a aquest Pla Estratègic segons el seu àmbit competencial.

Els AGENTS ESPECÍFICS D'INTERVENCIÓ que està previst que participin directament o indirectament en la implementació i el seguiment de les mesures d'aquest Pla són els que s'indiquen seguidament.

Direccions generals i organismes de les conselleries del Govern de les Illes Balears²²

- **Conselleria de Treball, Comerç i Indústria**

- Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral
- Servei d'Ocupació de les Illes Balears
- INSTITUT BALEAR D'ESTADÍSTICA DE LES ILLES BALEARS (IBESTAT), per donar resposta a les accions relacionades amb l'elaboració d'estudis i estadístiques oficials sobre el coneixement de la realitat de les persones LGTBI a les Illes Balears i, el que és més important, sobre les situacions en què es generen les discriminacions a aquest col·lectiu, amb la incorporació de variables com ara *diversitat sexual* i *identitat de gènere*.

- **Conselleria d'Educació i Universitat**

- Direcció General d'Innovació i Comunitat Educativa, sobretot l'INSTITUT PER A LA CONVIVÈNCIA I L'ÈXIT ESCOLAR (CONVIVÈXIT) com a organisme responsable de la redacció i el seguiment dels protocols relacionats amb l'assetjament escolar i l'atenció al col·lectiu trans.²³
- Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres.
- Direcció General de Formació Professional i Formació del Professorat, sobretot per a l'apartat de formació de l'eix 3.
- Direcció General de Política Universitària i d'Ensenyament Superior.
  - Servei d'Universitat.

²² S'ha mantingut el mateix ordre de les conselleries implicades.

²³ «Protocol de detecció, comunicació i actuacions per a alumnes transsexuals i transgènere als centres educatius de les Illes Balears», presentat el dia 10 de novembre de 2016 a la Conselleria d'Educació i Universitat.

- **Conselleria de Salut**

El òrgans que en depenen, sobretot de caire assistencial i administratiu, per desenvolupar el que disposen els articles 16, 22 i 23 de la Llei 8/2016 i per oferir un enfocament biopsicosocial com a model d'atenció a les persones LGTBI.

- El Servei de Salut (IB-Salut), tant per la part assistencial com per l'administrativa.
- L'Hospital Universitari Son Espases, mitjançant la Unitat d'Identitat de Gènere-Adults/es (UDIG-A) i la Unitat d'Identitat de Gènere Infantoadolescent (UDIG-IA).
- La resta de centres de salut i hospitals per incorporar el fet lèsbic, transsexual i intersexual en les mesures preventives i de ginecologia.

- **Conselleria de Serveis Socials i Cooperació**

- Oficina de Defensa dels Drets del Menor (ODDM), que ja té experiència en difusió de campanyes de denúncia dels crims d'odi en adolescents.²⁴
- Direcció General de Planificació i Serveis Socials (dins les seves competències en immigració).
- Direcció General de Menors i Famílies (perquè incorpora la diversitat sexual i de gènere en les seves polítiques i en la seva documentació i perquè assessora en temes de filiació de dones lesbianes).
- Direcció General de Cooperació.

- **Conselleria d'Hisenda i Administracions Públiques**

- L'ESCOLA BALEAR D'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA (EBAP), per haver incorporat els valors relacionats amb la diversitat sexual i de gènere als cursos que imparteix adreçats a professionals d'àmbits sensibles i, al mateix temps, per haver insistit en la formació policial (forces i cossos de seguretat) en aspectes relacionats amb la prevenció i l'actuació davant casos d'LGTBI fòbia. Els recursos en línia com les plataformes de formació en línia ajudaran a difondre els cursos entre el personal de les administracions públiques competents.

- **Conselleria de Cultura, Participació i Esports**

- Direcció General d'Esports i Joventut.

---

²⁴ Vegeu la campanya «L'odi troba molts motius: no li'n donis un més, denuncia els crims d'odi», impulsada per l'ODDM (Conselleria de Serveis Socials i Cooperació) amb la col·laboració de Ben Amics i la FELGTB.

- Fundació per a l'Esport Balear.
  - Ens Públic de Radiotelevisió de les Illes Balears.²⁵
  - Institut Balear de la Joventut (IBJove).
- **Conselleria de Presidència:** a més de la Secretaria General, com a òrgan competent en la instrucció de les denúncies per LGTBI fòbia, i de la Direcció General de Coordinació, que impulsa i coordina aquest Pla Estratègic, també hi participarà de manera important l'Institut Balear de la Dona, atesa la seva competència en la prevenció i actuació contra les violències masclistes i en la inclusió de tota la societat civil en la coresponsabilitat per erradicar aquestes conductes, les quals, cal dir-ho, no es donen només envers les dones, tal com ens recorda Miquel Missé:²⁶

Aquesta és la nostra proposta: que ens aliem per combatre un sistema contra el qual ja lluitam, que facem un front comú i que siguem conscients de l'abast de les pressions de gènere, que no jerarquitzem violències sinó que les tinguem en compte totes. Segurament una de les bases de l'anomenat *transfeminisme* és que la violència de gènere no és la violència contra les dones exclusivament, sinó que es materialitza de moltes maneres diferents i, per tant, el subjecte de l'opressió no són exclusivament les dones. Això no és cap derrota, cap fre; al contrari, és una riquesa i un èxit adonar-nos que podem construir un projecte junts.

Les expertes Kika Fumero, Marian Moreno Llana i Carmen Ruiz Repullo ho expliquen de manera molt clara:²⁷

Igual que ocorre amb la igualtat entre homes i dones, assistim a un moment històric en què la societat pensa que, una vegada aconseguit el matrimoni igualitari, ja està tot aconseguit, ja han desaparegut l'homofòbia i la transfòbia. Com amb el masclisme, una vegada aconseguida la igualtat formal i legal, la majoria de la ciutadania pensa que la lluita per la igualtat entre homes i dones ja no té sentit, perquè ja està aconseguida. En ambdós casos, l'*enemic comú* és una ideologia anomenada *masclisme* que ha de ser combatuda en pro del benestar de tota la ciutadania.

Aquesta interacció amb l'IBD queda palesa en el document **Mesures Contra les Violències Masclistes 2017-2020**, que ha elaborat en el marc del Pacte Social contra les Violències Masclistes del Govern de les Illes Balears, en què estan incorporades una vintena de mesures directament relacionades amb el col·lectiu LGTBI, amb el foment de la

²⁵ Mentre no estigui creat el Consell Audiovisual de les Illes Balears.

²⁶ Miquel Missé és sociòleg i activista trans. Forma part de la Xarxa Internacional per la Despatologització de les Identitats Trans i és un dels dinamitzadors de la campanya internacional «Stop Trans Pathologization 2012». Podeu llegir-ne el manifest en aquest enllaç: <http://www.stp2012.info/old/es/manifiesto> i veure la referència de l'article en l'annex 2.

²⁷ Vegeu la referència del llibre *Escuelas libres de violencias machistas* en l'annex 2.

diversitat sexual i de gènere i amb la prevenció de l'LGTTBI fòbia. S'establirà, doncs, un espai de coordinació i col·laboració entre la Direcció General de Coordinació i l'IBD per implementar i fer el seguiment de totes les mesures relacionades amb el col·lectiu LGTTBI, entre les que es troba el impuls a la formació en agents de coeducació LGTTBI.

Altres òrgans que també intervindran en el desenvolupament i l'avaluació del Pla Estratègic són:

- Els membres del CONSELL D'LGTTBI DE LES ILLES BALEARS, com a òrgan consultiu de les administracions balears que incideixen en aquest àmbit i com a espai de participació ciutadana superior en matèria de drets i deures de les persones LGTTBI.
- Els membres dels consells o comissions de participació LGTTBI d'àmbit insular²⁸ que puguin crear els consells insulars sobre la base de les seves competències.

---

²⁸ Tal com preveu l'article 7.4 de la Llei 8/2016.

IX. Eixos estratègics i mesures

A continuació s'exposen els eixos estratègics que han d'orientar l'activitat dels poders públics a les Illes Balears en matèria de diversitat sexual i de gènere i de foment de la igualtat de tracte i no-discriminació de les persones LGTBI durant els anys 2017, 2018 i 2019.

Dins cada eix estratègic hi ha objectius específics i les mesures per implementar, amb una previsió del cost que suposarà posar-les en marxa.

Un dels principis orientadors de l'actuació dels poders públics en aquest àmbit és DOTAR D'UN CARÀCTER INTEGRAL I TRANSVERSAL LES MESURES QUE S'ADOPTIN.²⁹ A aquest efecte, s'ha previst en aquest Pla Estratègic un eix específic de mesures complementàries (instrumentals i transversals) que pot donar resposta a qualsevol dels objectius específics dels quatre grans eixos estratègics anteriors:

Eix 1. Coordinació interinstitucional i participació amb les entitats que treballen a favor de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals (LGTBI)

Eix 2. Atenció a les necessitats de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals (LGTBI) i de les seves famílies

Eix 3. Coneixement, sensibilització i formació envers la diversitat sexual i de gènere

Eix 4. Prevenció i actuació en casos d'LGTBI fòbia

Eix 5. Mesures complementàries: instrumentals i transversals

Els resultats prevists d'una planificació estratègica no es corresponen amb resultats immediats (propis d'una planificació operativa), sinó amb els que són conseqüència de promoure canvis mitjançant un procés evolutiu a mitjà o a llarg termini: ens referim, sobretot, als resultats de posar en marxa estructures noves, espais de coordinació i de decisió, etc., que suposaran avaluar, a més del producte final, el procés que s'ha hagut de desenvolupar per desplegar cadascuna de les mesures.

---

²⁹ Article 6 b de la Llei 8/2016.

Eix 1

Coordinació interinstitucional i participació amb les entitats que treballen a favor de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals (LGTBI)

Les mesures d'aquest eix tenen per objecte coordinar les accions que les administracions competents han de dur a terme per desplegar la Llei 8/2016, així com totes les actuacions que promoguin la participació de les entitats de la societat civil implicades tant en la defensa dels drets de les persones LGTBI com en la promoció de la diversitat sexual i de gènere a les Illes Balears i la col·laboració amb aquestes.

1.1. Assegurar una comunicació efectiva entre les administracions competents en desplegar la Llei 8/2016

Aquestes accions tenen una doble finalitat: d'una banda, vetllar perquè les administracions que tinguin competències en el desenvolupament de la Llei 8/2016 les duguin a terme de manera coordinada i, de l'altra, cooperar en l'àmbit de la no-discriminació de les persones LGTBI amb els òrgans competents en la defensa de drets i llibertats, oferir-los tota la informació de què es disposi i donar-los el suport necessari en les seves actuacions. Atès que no hi ha cap precedent a les Illes Balears de coordinació de polítiques LGTBI, es faran contactes amb altres comunitats autònomes³⁰ amb més experiència institucional en el desenvolupament de polítiques d'atenció a persones LGTBI per adaptar estratègies i conèixer *in situ* bones pràctiques professionals.

Mesures	Descripció
Mesura 1.1.1 Elaboració d'un pla interinstitucional de coordinació entre els diferents organismes per garantir els drets de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals i per erradicar l'LGTBI fòbia. <i>(Mesura 5.1.2 del Pacte social contra les violències masclistes 2017-2020, de l'Institut Balear</i>	Des de la Direcció General de Coordinació, mitjançant el Servei de Coordinació i Atenció a la Diversitat Sexual i de Gènere, s'impulsarà un pla interinstitucional que vetlli pel compliment del que estableix la Llei 8/2016 i asseguri una comunicació efectiva entre els diferents organismes competents per a l'aplicació de les polítiques públiques previstes en aquesta Llei, amb la participació dels organismes implicats. Aquest pla ha de preveure una coordinació interconselleries, que es farà efectiva mitjançant la creació d'una COMISSIÓ INTERDEPARTAMENTAL PER PLANIFICAR I COORDINAR LES POLÍTIQUES LGTBI que de

³⁰ El primer apropament es va fer el 15 de març de 2017 amb Catalunya, per mantenir una reunió amb la Direcció General d'Igualtat, competent en polítiques LGTBI, i amb el Servei de Trànsit, de promoció de la salut de les persones trans*.

Mesures	Descripció
<i>de la Dona.)</i>	manera transversal dugui a terme el Govern de les Illes Balears. Així mateix, es farà un seguiment de les actuacions que han d'impulsar els consells insulars i altres administracions locals.
Mesura 1.1.2 Creació d'una comissió d'actuació davant casos de vulneració de drets i llibertats de les persones LGTBI.	Establiment d'un espai efectiu d'interlocució per prevenir l'LGTBI fòbia i actuar contra aquesta, impulsat per l'òrgan coordinador de les polítiques LGTBI amb la participació dels òrgans que tinguin atribuïda la defensa dels drets de la ciutadania.
Mesura 1.1.3 Coneixement d'altres models de coordinació de les polítiques LGTBI i d'abordatge de l'atenció integral al col·lectiu LGTBI en altres comunitats autònomes.	Establiment de contactes amb altres administracions públiques / entitats fora de les Illes Balears amb més bagatge en el desplegament de polítiques de coordinació LGTBI i d'estratègies d'abordatge en l'atenció de les necessitats del col·lectiu i de les diferents identitats, per conèixer <i>in situ</i> les seves intervencions, els espais d'atenció, els circuits, etc. Participació en activitats/actes en què es debatin actuacions relacionades amb diversitat sexual i de gènere que afectin persones LGTBI que puguin ser d'interès per millorar l'eficàcia de les nostres intervencions.

1.2. Fomentar la col·laboració mútua i l'abordatge conjunt d'accions amb les entitats que treballen a favor de les persones LGTBI

Aquestes accions tenen com a objectiu fer valer tot el bagatge que han adquirit les entitats que treballen a favor de les persones LGTBI per definir estratègies conjuntes que orientin les polítiques públiques en diversitat sexual i de gènere a les Illes Balears, així com agilitzar la comunicació entre l'Administració, les entitats LGTBI i la resta d'agents socials implicats en la diversitat sexual i de gènere a les Illes Balears.

Mesures	Descripció
Mesura 1.2.1 Creació d'espais de consulta i cooperació amb les entitats que treballen amb població LGTBI.	S'han d'emprendre accions des de les administracions amb competències en diversitat sexual i de gènere per afavorir la col·laboració amb les entitats que treballen a favor de les persones LGTBI i la resta d'agents socials que treballen a favor de la millora de la convivència.
Mesura 1.2.2 Posada en marxa del Consell d'LGTBI³¹ i participació activa de les entitats LGTBI en les comissions de treball.	Establiment de les bases per fer efectiva la participació de les entitats LGTBI i els agents socials en les comissions de treball del Consell d'LGTBI de les Illes Balears.

---

³¹ Vegeu també mesura 5.1.2 de l'eix 5.

Eix 2

Atenció a les necessitats de les lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals (LGTBI) i de les seves famílies

Les mesures d'aquest eix tenen per objecte desenvolupar les accions necessàries per donar resposta a les demandes específiques de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals de les Illes Balears de manera integral, atenent situacions de necessitat que puguin sorgir en àmbits tan diversos com poden ser el familiar, l'educatiu, el de la salut, el laboral, el de l'oci i el temps lliure o el de l'esport, en qualsevol dels cicles de la vida i en qualsevol situació convivencial.

El fet de no disposar de dades estadístiques oficials sobre el nombre de persones que pertanyen a aquest col·lectiu fa difícil establir a priori quina pot ser l'estimació de la demanda que poden tenir les accions que es posin a disposició d'aquest col·lectiu. El que sí és previsible i està constatat per les entitats LGTBI és que les demandes creixen en el moment en què els recursos d'atenció són coneguts per la població a la qual van destinats; per això, cal posar esment en el fet que LES ESTRATÈGIES QUE S'HAN DE DESENVOLUPAR SIGUIN SUFICIENTMENT FLEXIBLES PER PODER REESTRUCTURAR-SE I POTENCIALMENT PROGRESSIVES PER PODER ADAPTAR-SE AL POSSIBLE CREIXEMENT EN FUNCIO DE LA DEMANDA.

La finalitat és donar una resposta des de les administracions competents que sigui ajustada, operativa i sostenible en el temps i amb capacitat de reestructurar el sistema d'atenció i d'adaptar-lo a les necessitats i situacions de cada illa.

Els criteris d'atenció al col·lectiu LGTBI són:

1. Incorporació de la perspectiva de gènere per detectar les desigualtats o discriminacions que poden patir les lesbianes o les transsexuals pel fet de ser dones.
2. Especial esment i atenció personalitzada en situacions en què hi hagi interseccionalitat (persones LGTBI amb diversitat funcional o cognitiva, o persones especialment vulnerables per raó d'edat, ètnia, situació de salut, tradició o fet cultural que puguin tenir un risc de discriminació més elevat).
3. Treball amb grups per afavorir l'apoderament de les identitats LGTBI, prioritzant les persones trans* amb perspectiva de gènere i els menors i les menors LGTBI en situació de vulnerabilitat.
4. Atenció al fet de la insularitat i del món rural, amb el desplegament de metodologies d'atenció que donin cobertura a les persones indistintament de l'illa i del municipi on resideixin.

5. Utilització de les TIC, tecnologies de la informació i la comunicació, per diversificar els mitjans d'atenció i agilitzar i personalitzar la resposta a les demandes.
6. Consideració de les situacions d'especial atenció dels casos de menors, adolescents i joves LGTBI que es trobin en les situacions següents:
  - Sota la tutela de l'Administració, col·laborant amb els consells insulars, que són els organismes competents per posar al seu abast les eines necessàries per a la correcta atenció.
  - Que hagin estat expulsats o expulsades de casa o n'hagin marxat voluntàriament a causa de situacions de maltractament i/o pressió psicològica arran de la seva orientació sexual, identitat i/o expressió de gènere.
7. Consideració de les situacions d'especial atenció dels casos de persones grans LGTBI que es trobin en residències o altres equipaments³².
8. Especial atenció a les particularitats de les persones trans*, atesa la seva vulnerabilitat i estigmatització més gran, tot vetllant per fer efectius els protocols que preveu la Llei 8/2016 per a aquest col·lectiu,³³ tant en l'àmbit educatiu com en l'àmbit de la salut. Cal destacar un dels grans avanços de la Llei 8/2016 quan estableix que les persones transsexuals s'han de poder acollir al que disposa aquesta mateixa Llei sense que calgui cap diagnòstic de disfòria de gènere ni cap tractament mèdic.
9. Establiment de grups de treball específics amb les entitats per poder atendre les necessitats dels col·lectius LGTBI que puguin estar en situació d'exclusió social, afavorint un treball en xarxa participatiu.

2.1. Donar resposta a les necessitats i demandes de les persones i famílies LGTBI des d'una perspectiva integral i de gènere

Mesures	Descripció
Mesura 2.1.1 Creació d'un servei d'atenció integral a persones LGTBI, que doni resposta i cobertura a les necessitats específiques del col·lectiu.	Recollida de les demandes que arribin al servei per donar una resposta ajustada a les necessitats de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals i a les necessitats d'informació i de suport del seu entorn familiar, prioritzant els col·lectius i les situacions més vulnerables.

³² Segons el que estableixen els articles 17.4 i 17.5 de la Llei 8/2016.

³³ Vegeu la mesura 5.1.1 de l'Eix 5 (mesures instrumentals i transversals).

<i>(Mesura 5.4.11 del Pacte social contra les violències masclistes 2017-2020, de l'Institut Balear de la Dona.)</i>	Establiment d'estratègies funcionals d'atenció per anar adaptant la resposta segons la tipologia i el perfil de la demanda que puguin fer les persones i famílies LGTBI. Suport i assessorament jurídic, psicològic i social a les persones LGTBI que hagin patit, pateixin o estiguin en risc de patir discriminació o violència per raó de la seva orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere.

Eix 3

Coneixement, sensibilització i formació envers la diversitat sexual i de gènere

Les mesures d'aquest eix parteixen de la complementarietat de tres aspectes bàsics: el coneixement de la realitat, la sensibilització i la formació.

Atesa la manca de dades sobre la població LGTBI a les Illes Balears, cal desenvolupar accions per conèixer quina és la situació del col·lectiu de persones LGTBI a les Illes Balears, no sols per poder definir-ne el perfil poblacional, sinó, sobretot, per detectar quines són les situacions de discriminació que pateixen o estan en risc de patir les persones lesbianes, gais, transsexuals i transgènere, bisexuals i intersexuals i les dificultats que troben a l'hora d'exercir els seus drets.

Simultàniament, és important dur a terme accions de sensibilització i de difusió entre la població en general respecte del fet de la diversitat sexual i de gènere des d'un enfocament que faciliti la convivència i el bon tracte envers les persones LGTBI.

Segons el que estableix la Llei 8/2016 en l'article 11.8, les administracions de les Illes Balears han de garantir en tot cas que, en tots els àmbits d'aplicació d'aquesta Llei, S'APORTARAN ALS PROFESSIONALS LES EINES NECESSÀRIES PER A LA NO-DISCRIMINACIÓ I ES DISPOSARÀ DEL PERSONAL ESPECIALITZAT NECESSARI EN LES DIFERENTS MATÈRIES, segons es precisi en els diferents protocols i mesures per prendre.

Per donar resposta a aquest article, el tercer aspecte d'aquest eix està dedicat a la formació.

S'ha de dissenyar un PLA DE FORMACIÓ ESPECÍFICA que faciliti eines a les professionals i als professionals competents en tasques de prevenció, detecció, atenció, assistència i recuperació mitjançant accions formatives específiques que serveixin per atendre la realitat del col·lectiu LGTBI d'una manera més efectiva i ajustada a les seves particularitats i des del seu context d'intervenció professional.

3.1. Impulsar mesures de coneixement de la realitat LGTBI i de la diversitat sexual i de gènere a les Illes Balears

Mesures	Descripció
Mesura 3.1.1 Introducció de nous indicadors a l'Observatori de la Joventut per tenir una visió més ajustada a la diversitat de	Els indicadors per incloure han de permetre un millor coneixement de la realitat envers la diversitat sexual i de gènere, així com poder detectar actituds i/o conductes lesbòfobes, homòfobes, bifòbiques o

Mesures	Descripció
gènere LGTBI, i també a l'Observatori per a la Igualtat, quan estigui en funcionament. <i>(Mesura 1.4.3 del Pacte social contra les violències masclistes 2017-2020, de l'Institut Balear de la Dona.)</i>	trànsfobes entre joves i adolescents.
Mesura 3.1.2 Realització d'un estudi sobre la situació de la discriminació per identitat de gènere, expressió de gènere o orientació sexual i LGTBI fòbia entre la gent jove. <i>(Mesura 1.4.2 del Pacte social contra les violències masclistes 2017-2020, de l'Institut Balear de la Dona.)</i>	En col·laboració amb l'Institut Balear de la Dona i l'IBESTAT.
Mesura 3.1.3 Incorporació de la realitat LGTBI mitjançant la inclusió de variables específiques en els estudis sociològics generalistes i elaboració i publicació periòdica d'estadístiques i estudis qualitius. <i>(Mesura 5.4.10 del Pacte social contra les violències masclistes 2017-2020, de l'Institut Balear de la Dona.)</i>	Estudis qualitius relatius a: Agressions i discriminacions contra persones LGTBI. Denúncies presentades en virtut de la Llei 8/2016 i denúncies penals presentades per delictes en l'àmbit de la discriminació o la violència contra les persones LGTBI (per ajudar a elaborar polítiques públiques antidiscriminatòries).
Mesura 3.1.4 Elaboració de prospeccions per tenir coneixement de les dificultats afegides que comporta la insularitat i la ruralia en el col·lectiu LGTBI	Disseny d'estudis prospectius per detectar la realitat de les persones LGTBI del món rural, així com les diferències de perfil i d'accés als recursos que hi pugui haver entre les illes de la nostra comunitat autònoma.

Mesures	Descripció
de les Illes Balears.	
Mesura 3.1.5 Incentivació de la investigació i l'estudi en matèria de DSG i LGTBI principalment en projectes/grups d'investigació de la UIB.	Incorporació de línies de recerca a la UIB sobre diversitat sexual i de gènere (DSG) i sobre LGTBI, amb la col·laboració de l'Oficina per a la Igualtat d'Oportunitats entre dones i homes de la UIB i d'altres departaments, de manera transversal.
Mesura 3.1.6 Introducció de la diversitat pel que fa a l'orientació sexual, la identitat de gènere i l'expressió de gènere com un àrea més de treball en l'àmbit de la immigració. ³⁴	Establiment de línies de treball conjuntes entre el Servei de Serveis Socials de la Direcció General de Planificació i Serveis Socials, que assumeix les competències en immigració, i representants de les diferents associacions de persones immigrades i de les diferents creences religioses que conviuen a les Illes Balears per assolir una comunicació estable.
Mesura 3.1.7 Promoció de la lluita pels drets de les persones LGTBI en els eixos i les polítiques de cooperació, foment de la pau i dels drets humans. ³⁵	Establiment de línies de treball conjuntes amb la Direcció General de Cooperació.

3.2. Fomentar el respecte i el bon tracte envers les persones LGTBI en tots els àmbits de convivència

Mesures	Descripció
Mesura 3.2.1 Creació d'espais de participació i interlocució per promoure i dissenyar	Disseny i difusió de campanyes informatives i de sensibilització a tots els àmbits sensibles d'actuació.

³⁴ Per donar resposta a l'article 18.2 a i b de la Llei 8/2016.

³⁵ Per donar resposta a l'article 18.1 de la Llei 8/2016.

Mesures	Descripció
campanyes divulgatives específiques en col·laboració amb les associacions LGTBI i els agents socials corresponents.	Promoció del bon tracte i recollida de bones pràctiques cap al col·lectiu LGTBI i les seves famílies.
Mesura 3.2.2 Suport a la inclusió de la coeducació en els plans de convivència mitjançant la incorporació de la DSG i de mesures de prevenció i actuació contra l'assetjament a persones LGTBI en l'àmbit escolar (<i>Mesura 1.1.3 del Pacte social contra les violències masclistes 2017-2020, de l'Institut Balear de la Dona.</i>)	Mesura per desenvolupar en col·laboració amb l'Institut Balear de la Dona i la Conselleria d'Educació i Universitat (com un pla propi d'aquesta conselleria).
Mesura 3.2.3 Revisió de llibres de text i material didàctic per detectar i eliminar referències LGTBI fòbiques, així com promoció de la incorporació de referents LGTBI.	Col·laboració amb l'Institut Balear de la Dona i la Conselleria d'Educació i Universitat amb l'aportació de contingut per incorporar en DSG i referents LGTBI als llibres de text.
Mesura 3.2.4 Dotació dels centres escolars amb material didàctic relacionat amb la diversitat sexual i de gènere, prioritzant el coneixement de pautes d'actuació davant casos de menors trans*.	Elaboració d'una guia de pautes didàctiques i relacionals per a l'abordatge de situacions de menors trans* a les aules (adreçada a docents i a famílies). Dotació amb material específic relacionat amb la DSG dels centres educatius.
Mesura 3.2.5 Dotació de les biblioteques públiques de les Illes Balears	Mesura orientada a fer que les biblioteques públiques incorporin recursos bibliogràfics relacionats amb la

Mesures	Descripció
amb material bibliogràfic relacionat amb la diversitat sexual i de gènere i sobre referents LGTBI.	diversitat sexual i de gènere (DSG) i sobre referents LGTBI o n'augmentin la dotació.
Mesura 3.2.6 Organització de jornades, conferències, simposis sobre temàtiques d'interès de les persones LGTBI.	Es donarà prioritat a tot allò relacionat amb la despatologització de la transsexualitat i la visió interseccional de les actuacions cap al col·lectiu, incorporant les persones LGTBI com les veritables "expertes".

3.3. Assegurar la formació en diversitat sexual i identitat de gènere (DSG) i en igualtat de tracte i no-discriminació de les persones LGTBI a professionals competents en la matèria

Aquest Pla preveu dos vessants segons el perfil de les persones a qui s'adreça:

- Professionals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (mitjançant l'Escola Balear d'Administració Pública), amb especial referència als àmbits educatius, de salut i laboral.
- Professionals d'altres administracions (mitjançant convenis amb consells insulars i, si escau, amb ajuntaments i/o mancomunitats).

Mesures	Descripció
Mesura 3.3.1 Disseny i implementació d'un pla de formació específica per a professionals competents en la matèria, amb especial referència a l'àmbit educatiu, de la salut, laboral i de les forces i	Mesura orientada a fer que les conselleries amb competències en el desplegament de la Llei 8/2016, així com els ajuntaments, disposin de personal format en DSG i en igualtat de tracte i no-discriminació de persones LGTBI. Mesura orientada a fer que hi hagi professionals del sector privat en els àmbits sensibles que preveu la Llei 8/2016 i que disposin de formació específica. Disseny i implementació d'un pla de formació específica del

cossos de seguretat.	professorat en el respecte i la no-discriminació per orientació sexual, identitat i/o expressió de gènere, en col·laboració amb l'Institut Balear de la Dona (<i>Mesura 1.2.2 del Pacte social contra les violències masclistes 2017-2020, de l'Institut Balear de la Dona.</i>) Promoció de la formació específica del personal responsable en inspecció de treball i prevenció de riscos laborals, tant en el sector públic com en el privat, en continguts relacionats amb situacions de discriminació de les persones LGTBI i sobre diversitat sexual i de gènere, així mateix, també cal fer promoció de la formació específica adreçada a agents socials - sindicats i organitzacions empresarials- amb l'objectiu que, mitjançant la negociació col·lectiva, puguin desenvolupar mesures i actuacions per incidir en la inserció laboral en condicions d'igualtat i no-discriminació del col·lectiu LGTBI. Promoció de la formació dels cossos i forces de seguretat i del personal de l'àmbit mèdic i sanitari per tal de difondre bones pràctiques i accions positives entre les i els professionals d'aquests àmbits.
Mesura 3.3.2 Organització i impartició de cursos de formació.	És pertinent la incorporació de les entitats expertes en temàtica LGTBI i al personal de les administracions que està fent atenció al col·lectiu i que pot aportar reflexions arran de la seva praxis professional, en coordinació amb les conselleries competents segons l'àmbit sectorial d'actuació. També es tendran en compte persones que, per la seva trajectòria vital o professional puguin aportar experiències o coneixements sobre actituds, estratègies i metodologies d'atenció a persones LGTBI.

Eix 4

Prevenició i actuació en casos d'LGTBI fòbia

El títol V de la Llei 8/2016 —«Mecanismes per garantir el dret a la igualtat»— prohibeix la discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere i el dret a una protecció integral, real i efectiva, entre d'altres.

D'altra banda, cal tenir en compte un altre article molt important del capítol I del títol II de la Llei 8/2016, l'ARTICLE 11 —«DEURE D'INTERVENCIÓ»—, l'apartat 1 del qual estableix:

Els i les professionals a què fa referència l'article 10, si tenen coneixement d'una situació de risc o tenen una sospita fonamentada de discriminació o violència per raó de l'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere, tenen el deure de comunicar-ho als cossos i forces de seguretat i a l'òrgan competent.

Les professionals i els professionals a què es fa referència són els que duen a terme tasques de prevenció, detecció, atenció, assistència i recuperació en els àmbits laboral, de l'educació, de la salut, dels serveis socials, de la justícia i els cossos de seguretat, de l'esport i el lleure i de la comunicació.

Les mesures d'aquest eix tenen per objecte desenvolupar les accions per donar compliment a tots els aspectes de la Llei que tenen a veure amb accions de prevenció i d'actuació en casos de discriminació de les persones i els grups LGTBI. En aquest eix ens trobam amb algunes actuacions que de manera complementària estan relacionades amb mesures de l'eix 3 i de l'eix 5.

4.1. Desenvolupar les accions necessàries per detectar presumptes casos de discriminació directa o indirecta de les persones per raó de la seva orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere en tots els àmbits de la vida i per actuar-hi

Mesures	Descripció
Mesura 4.1.1 Creació d'un espai d'interlocució i seguiment amb forces i cossos de seguretat competents per atendre demandes per LGTBI fòbia.	Mesura per fer que d'aquest espai sorgeixin de forma consensuada els protocols que preveu la Llei 8/2016 i que es detallen en l'eix 5.1.

Mesures	Descripció
Mesura 4.1.2 Cursos de formació específica adreçats a personal dels ajuntaments i dels consells insulars en matèria de drets civils, bon tracte i no-discriminació i actuació davant delictes d'odi.	Mesura per fer que el personal que fa atenció directa dels consells insulars i dels ajuntaments estigui format en DSG i en igualtat de tracte i no-discriminació (<i>acció que dona resposta també a la mesura 3.3.1</i>).

4.2. Garantir a les persones LGTBI que pateixen o es troben en risc de patir qualsevol tipus de violència o discriminació el dret a rebre una protecció integral, real i efectiva, i evitar situacions de victimització secundària

Mesures	Descripció
Mesura 4.2.1 Campanya informativa sobre el procés de denúncia per LGTBI-fòbia: en què consisteix, quines són les implicacions, qui la pot posar. (<i>Mesura adaptada de la mesura 5.4.5 del Pacte social contra les violències masclistes 2017-2020, de l'Institut Balear de la Dona.</i>)	Desenvolupar sinèrgies amb l'Institut Balear de la Dona per a casos de violències masclistes, amb l'adaptació de la campanya a la realitat dels delictes d'odi i amb difusió a les quatre illes.
Mesura 4.2.2 Elaboració d'un document amb un circuit clar per tal que les persones LGTBI sàpiguen com han de procedir a l'hora de formular una denúncia en cas que es vulnerin els seus drets per raó de l'orientació sexual, la identitat de	Desenvolupar sinèrgies amb l'Institut Balear de la Dona per a casos de violències masclistes per adaptar el document amb el circuit per a casos de denúncia per presumpta LGTBI fòbia, així com difondre'l entre les diverses entitats i associacions, per a que qualsevol persona LGTBI que considera que ha patit una discriminació per la seva orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere sàpiga on acudir i com interposar la denúncia. (<i>Aquest document està relacionat</i>

Mesures	Descripció
gènere o l'expressió de gènere.	<i>amb la mesura 5.1.1)</i>
Mesura 4.2.3 Desplegament de mesures específiques de suport, mediació i protecció en els supòsits de menors, adolescents i joves que estiguin sotmesos o sotmeses a pressió o maltractament psicològic dins l'àmbit familiar a causa de l'orientació sexual, l'expressió de gènere o la identitat de gènere.	Desplegament de mesures conjuntes en col·laboració amb les entitats que treballen amb menors en situació de desprotecció, els serveis socials comunitaris bàsics, els centres educatius, la Direcció General de Menors i Família, l'ODDM, l'Institut Balear de la Dona i els serveis específics de menors dels consells insulars, per detectar els possibles casos i establir estratègies de treball en xarxa per donar resposta a cada situació. <i>(Mesura 1.3.3 del Pacte social contra les violències masclistes 2017-2020, de l'Institut Balear de la Dona.)</i>
Mesura 4.2.4. Desenvolupament de mesures de prevenció i d'atenció adaptades a persones del col·lectiu LGTBI que puguin patir més vulnerabilitat tenint en compte la interseccionalitat amb altres situacions de discriminació i/o estigmatització (discriminació múltiple).³⁶	Les mesures han de posar un especial esment en les persones o grups que estiguin en situació de vulnerabilitat o visquin situacions d'estigmatització per alguna o per diverses de les raons següents, entre d'altres: diversitat funcional o cognitiva, edat, ètnia, situació de salut amb diagnòstics estigmatitzants (salut mental, VIH/sida, etc.), tradició o fet cultural, immigrants en situació administrativa irregular, persones sol·licitants d'asil/refugi, persones transeünts sense suport familiar, etc. Utilització del treball en xarxa amb les entitats específiques segons cada col·lectiu i amb els serveis i organismes públics amb competències en la matèria.

³⁶ Per donar resposta a l'article 17.3 de la Llei 8/2016.

Eix 5

Mesures complementàries: instrumentals i transversals

Aquestes mesures complementàries són eines fonamentals per afavorir l'execució, el seguiment i l'avaluació del Pla, i tenen un CARÀCTER INSTRUMENTAL I/O TRANSVERSAL.

El seu caràcter instrumental serveix per donar resposta a qualsevol dels objectius que s'han establert en els eixos estratègics i el seu caràcter transversal contribueix a distribuir les responsabilitats entre les administracions competents des d'un òrgan coordinador. Per això, aquest eix no conté objectius específics dins la seva estructura i les fites depenen de les incorporades en la resta d'eixos o les determina directament la Llei 8/2016.

Entre aquestes mesures trobam, entre d'altres, els protocols, els informes d'avaluació de procés i de resultats, els informes d'impacte social de la Llei 8/2016 i d'impacte sobre orientació sexual i identitat de gènere, els òrgans de participació i qualsevol dels instruments tècnics o humans que formen part de l'estructura del Pla.

En relació amb els protocols, des de la Direcció General de Coordinació es faran les gestions necessàries per impulsar-ne i coordinar-ne l'elaboració, conjuntament amb les conselleries i/o administracions insulars i locals que han de desenvolupar-los.

Així mateix, amb criteris d'eficàcia i transparència, es donarà resposta als requeriments d'informació que periòdicament puguin fer tant el Parlament de les Illes Balears com el Consell d'LGTTBI de les Illes Balears sobre tot allò relacionat amb el desenvolupament de la Llei 8/2016.

MOLTES MESURES INSTRUMENTALS, A MÉS, TENEN UN MARCAT CARÀCTER DE TRANSVERSALITAT, ATÈS QUE PODEN AFECTAR DIVERSES MATÈRIES O IMPLICAR DIFERENTS ORGANISMES. Cal destacar que la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes, estableix que les administracions públiques de les Illes Balears, en el marc de les seves competències, han d'impulsar la TRANSVERSALITZACIÓ DE GÈNERE com a instrument per integrar la perspectiva de gènere en el disseny, l'execució, el seguiment i l'avaluació de les seves polítiques.

5.1. Dotar el Pla de mesures instrumentals i transversals per donar resposta als objectius

Mesures	Descripció
Mesura 5.1.1. Elaboració i/o adaptació de protocols.	Protocol d'atenció a les víctimes dels delictes d'odi a les policies locals dels diferents municipis. Protocol específic d'actuació per comunicar la sospita fonamentada de discriminació o violència per raó

Mesures	Descripció
	d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere als cossos i forces de seguretat i a l'òrgan competent (<i>relacionat amb la mesura 3.3.1</i>) Protocol de no-discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere en l'àmbit universitari amb la finalitat de promoure mesures de protecció, de suport i de recerca per a la visibilitat de les persones LGTBI i el desenvolupament de mesures per a la no-discriminació i sensibilització en l'entorn universitari.³⁷ Adaptació dels protocols establerts en l'àmbit de la salut per tal que garanteixin el drets que atorga la Llei 8/2016 a les persones LGTBI. L'objectiu és evitar que no es tracti directament o indirectament la condició d'aquestes persones, especialment transsexuals, transgènere i intersexuals, com una patologia, i anar incorporant el fet de la diversitat sexual i de gènere com una qüestió transversal. Això suposarà adaptar protocols sanitaris sobretot de ginecologia i d'endocrinologia, entre d'altres, per tenir en compte les necessitats específiques de lesbianes, transsexuals i intersexuals. Incorporació al sistema sanitari de l'atenció integral a persones transsexuals i intersexuals, amb la definició dels criteris d'accés tant al tractament hormonal com a la intervenció quirúrgica. Pel que fa als menors i a les menors, s'ha de tenir especialment en compte, a més, el seu dret al lliure desenvolupament de la personalitat i la seva capacitat i maduresa per prendre decisions. AIXÒ IMPLICA ELABORAR DOS PROTOCOLS EN L'ÀMBIT SANITARI: • Protocol d'atenció integral per a les persones transsexuals per millorar la detecció primerenca de les manifestacions de transsexualitat i la qualitat de l'assistència sanitària que es presta a aquest col·lectiu, que respecti els principis de lliure

³⁷ Hi ha un Protocol de prevenció i actuació davant casos d'assetjament sexual, assetjament per raó de sexe i assetjament per motiu de l'orientació sexual que podria revisar-se i adaptar-se al que estableix la Llei 8/2016.

Mesures	Descripció
	autodeterminació de gènere, de no-discriminació i no-segregació. Aquest protocol hauria de preveure mesures d'atenció i també d'acompanyament. • Protocol específic d'actuació en matèria d'intersexualitat, que inclogui atenció psicològica adequada a la persona intersexual i als pares/mares o tutors/tutores, i els tractaments requerits en atenció al gènere amb el qual s'identifica. Revisió del Protocol de prevenció, detecció i intervenció de l'assetjament escolar de les Illes Balears elaborat per la Conselleria d'Educació i Universitat per incorporar-hi de manera específica estratègies de detecció i pautes d'actuació davant situacions de discriminació i/o violència per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere. Seguiment de la implantació del Protocol de detecció, comunicació i actuacions per a alumnes transsexuals i transgènere als centres educatius de les Illes Balears elaborat per la Conselleria d'Educació i Universitat.³⁸
Mesura 5.1.2 Regulació del Consell d'LGTTBI de les Illes Balears mitjançant un decret i funcionament efectiu a través del ple i de les comissions de treball.	Aquest òrgan: • Ha d'estar al corrent de l'informe periòdic en què quedin recollides les informacions amb un tractament contrari a la diversitat sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere i la diversitat familiar, que ha d'elaborar l'òrgan coordinador de les polítiques LGTTBI. • Ha de participar en la identificació dels indicadors i dels estàndards d'atenció que cal tenir en compte en l'estructura i els continguts de l'informe d'impacte social que als dos anys d'entrada en vigor de la Llei ha d'elaborar l'òrgan coordinador.

³⁸ Aquest Protocol es va presentar públicament el 10 de novembre de 2016.

Mesures	Descripció
Mesura 5.1.3 Elaboració d'eines metodològiques per fer la quantificació i el seguiment del desplegament de la Llei 8/2016.	• De l'avaluació de l'impacte sobre orientació sexual i identitat de gènere sobre totes les disposicions legals o reglamentàries que s'impulsin dins el territori de la comunitat autònoma (article 32 de la Llei 8/2016) mitjançant la incorporació a la memòria d'impacte normatiu. <i>(Mesura inclosa com a mesura 5.4.9 del Pacte social contra les violències masclistes 2017-2020, de l'Institut Balear de la Dona.)</i> • De l'informe d'impacte social de la Llei 8/2016 segons el que estableix la disposició addicional primera, als dos anys d'entrada en vigor i de la seva publicació. • Dels informes anuals d'avaluació de processos i de resultats seguint els indicadors i estàndards que marqui el Consell d'LGTTBI de les Illes Balears. • De l'informe periòdic en què quedin recollides les informacions amb un tractament contrari a la diversitat sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere i la diversitat familiar. • De l'informe d'actuacions iniciades des de la Secretaria General de la Conselleria de Presidència en compliment de les competències atribuïdes sobre la tramitació d'infraccions i sancions per presumpta l'LGTTBI fòbia. • De la recollida periòdica de dades per conèixer el perfil de persones trans* ateses als hospitals i centres de salut de les Illes Balears. • De la incorporació de variables específiques, com ara <i>orientació sexual i identitat de gènere</i>, entre d'altres, en els estudis sociològics generalistes i elaboració i publicació periòdica d'estadístiques i estudis qualitius. • De l'elaboració de documents de recomanacions als mitjans de comunicació per afavorir el tractament i la imatge que promouen sobre la diversitat sexual i de

Mesures	Descripció
	gènere i sobre el col·lectiu d'LGTTBI. • De la recollida de bones pràctiques en l'àmbit de l'oci i l'esbarjo, l'esport i les entitats juvenils amb perspectiva de gènere, així com la difusió d'aquestes. • De l'elaboració d'una memòria econòmica de desplegament de la Llei 8/2016. • De l'execució del pla normatiu de desplegament reglamentari de la Llei 8/2016. • De l'elaboració de plans d'igualtat i no-discriminació en col·laboració amb l'Institut Balear de la Dona, amb la incorporació de la perspectiva de diversitat sexual i de gènere. • De la promoció i el seguiment dels estudis i de les recerques que facin les universitats públiques en aquesta matèria.
Mesura 5.1.4 Adaptació de la documentació administrativa.	Adaptació de la documentació administrativa de la qual són responsables les administracions públiques de les Illes Balears per tal que s'adeqüi a les relacions afectives de les persones LGTTBI i a la diversitat del fet familiar.
Mesura 5.1.5 Convocatòria pública de subvencions.	Tramitació d'una convocatòria de subvencions per a entitats sense ànim de lucre per dissenyar i implementar campanyes divulgatives de sensibilització de la ciutadania envers la diversitat sexual i de gènere i de prevenció de l'LGTTBI fòbia a les Illes Balears, així com de difusió dels drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals (LGTTBI) per a l'any 2017.
Mesura 5.1.6 Presentació d'informes periòdics.	Compareixença davant el Parlament de les Illes Balears o del Consell d'LGTTBI de les Illes Balears a petició pròpia o a petició d'aquests organismes per aportar la informació requerida i els informes anuals que

Mesures	Descripció
	determina la Llei 8/2016.
Mesura 5.1.7 Ajuda per a l'elaboració de plans d'igualtat i no-discriminació.	Promoció i ajuda a les empreses de menys de 250 treballadors i treballadores per a l'elaboració de plans d'igualtat i no-discriminació,³⁹ així com seguiment de la implementació i l'intercanvi de bones pràctiques. <i>(Mesura 4.4.1 del Pacte social contra les violències masclistes 2017-2020, de l'Institut Balear de la Dona.)</i> <i>Aquesta mesura va en relació amb l'establert en la Llei 11/2016 d'igualtat de dones i homes en l'article 40, per tant, en la formació que s'imparteixi per donar compliment a aquest article, es pot incorporar un apartat específic de formació relativa a la no-discriminació del col·lectiu LGTBI, seguint amb les sinèrgies establertes amb l'IBdona per a temes formatius en altres àmbits.</i>
Mesura 5.1.8 Incorporació de la perspectiva de gènere i d'accions positives.	Aquesta mesura pretén detectar i corregir les desigualtats o discriminacions que poden patir les dones lesbianes, bisexuals o transsexuals pel fet de ser dones, treballant de forma conjunta amb l'Institut Balear de la Dona en accions positives per evitar dobles i triples discriminacions, sobretot en l'àmbit laboral i de la salut.

³⁹ Per donar resposta a l'article 19.3 («Integració del dret a la igualtat de tracte i oportunitats de les persones LGTBI») de la Llei 8/2016.

X. Planificació de l'avaluació

S'ha de dur a terme una avaluació que respongui als criteris següents:

- D'impacte social⁴⁰ de les accions previstes
- De procés
- De resultats

Periodicitat dels informes

Informe d'impacte social: un únic informe als dos anys de l'entrada en vigor de la Llei 8/2016 (a partir del 3 de juny de 2018).

Informe de procés i de resultats: un informe anual.

Metodologia i abast de l'avaluació

Cal afavorir una anàlisi interpretacional i multidimensional de les intervencions des d'una perspectiva holística que posi l'èmfasi en els agents que hi prenen part (organismes i persones) mitjançant una descripció i una comprensió interpretativa de les conductes humanes (observar si hi ha hagut modificació d'actituds, de respostes a situacions concretes, de modificació o adaptació d'estructures o espais d'interlocució, etc.).

Una altra metodologia d'avaluació serà mitjançant la recollida d'informació flexible a través d'un procés interactiu continu (grups focals, grups de discussió, entrevistes a persones significatives, etc.).

S'han de recollir dades rellevants sobre dues dimensions o aspectes:

Dels principals agents implicats: persones destinatàries, administracions i institucions amb competències, entitats i agents socials, etc.

De les àrees clau d'una organització: estratègia, recursos econòmics, gestió de processos.

Dos enfocaments bàsics

Un enfocament més centrat en la finalitat D'ESTABLIR UNS ESTÀNDARDS⁴¹ que garanteixin un compliment mínim de pautes en un determinat sector d'actuació (com és el cas del servei d'atenció integral).

Un enfocament més estructural orientat a comparar indicadors per identificar àrees de millora en la implementació del Pla i en l'organització del dispositiu d'atenció al col·lectiu.

⁴⁰ Segons el que estableix la disposició addicional primera de la Llei 8/2016, en el termini de dos anys a comptar des de l'entrada en vigor d'aquesta Llei, l'òrgan que coordini les polítiques LGTBI de les diverses conselleries del Govern de les Illes Balears n'ha d'avaluar l'impacte social i fer pública aquesta avaluació.

⁴¹ Correspon al Consell d'LGTBI, com una de les seves funcions, la participació en la identificació dels indicadors i els estàndards d'atenció que cal tenir en compte en l'estructura i els continguts de l'informe d'impacte social.

Alguns dels factors clau per valorar des d'una avaluació estratègica:

- Compliment de la missió (objectius)
- Impacte a curt i a llarg termini
- Gestió de processos
- Coherència pressupostària
- Coherència entre objectius i activitats
- Transparència i rendició de comptes

Per donar una resposta més concreta a l'informe de resultats, s'ELABORARAN INDICADORS DE CADA OBJECTIU i s'establirà un sistema de recollida, anàlisi i interpretació de dades per poder valorar fins a quin punt s'han assolit, o no, els objectius previstos a l'inici de les intervencions.

ANUALMENT ES REESTRUCTURARAN ELS OBJECTIUS I ES PROPOSARAN MILLORES, atès que hi haurà objectius que ja estiguin complerts i que s'hauran creat situacions noves que requeriran un plantejament de nous objectius i noves fites.

XI. Annexos

Annex 1: pressupost

Eixos / Anys pressupostaris		2017	2018	2019	Total
Eix 1	Coordinació interinstitucional i participació amb les entitats que treballen a favor de les persones LGTBI	12.000 €	15.000 €	16.000 €	43.000 €
Eix 2	Atenció a les necessitats de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals i de les seves famílies	123.000 €	130.000 €	133.000 €	386.000 €
Eix 3	Coneixement, sensibilització i formació envers la diversitat sexual i de gènere	100.000 €	105.000 €	107.000 €	312.000 €
Eix 4	Prevenició i actuació en casos d'LGTBI fòbia	30.000 €	33.000 €	35.000 €	98.000 €
Eix 5	Mesures complementàries: instrumentals i transversals	50.000 €	54.000 €	57.000 €	161.000 €
TOTAL PRESSUPOST		315.000 €	337.000 €	348.000 €	1.000.000 €

Annex 2: referències bibliogràfiques, de bibliografia web i videogràfiques

Article de Miquel Missé: «La lluita per la despatologització trans, una lluita feminista». Intervenció en les Jornades Feministes de Granada, desembre de 2009. Publicat a *Página Abierta*, 208, maig-juny 2010. <http://www.pensamientocritico.org/miquemiss0620.htm>

Contra l'homofòbia. Polítiques locals d'igualtat per raó d'orientació sexual i identitat de gènere. Llibre blanc europeu elaborat per l'Ajuntament de Barcelona amb el finançament d'AHEAD (Against Homophobia European Local Administration Devices). Versió en línia en català: <http://ahead-bcn.org/img/langform/LGBTmay2011ca.pdf>

Domínguez Fuentes, Juan Manuel; García Leiva, Patricia; Hombrados Mendieta, María Isabel. *Transexualidad en España. Análisis de la realidad social y factores psicosociales asociados.* Universidad de Málaga, 2011.

Diagnòstic de la realitat de les persones homosexuals a Terrassa. Febrer de 2014. Servei de Ciutadania i Drets Civils. Ajuntament de Terrassa.

Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Transexuals i Bisexuals (FELGTB):
Estudis i investigacions:
<http://www.felgtb.org/temas/educacion/documentacion/investigaciones>
Proposta de pla estratègic sobre transexualitat amb vista a tres anys.

Fumero, Kika; Moreno Llaneza, Marian; Ruiz Repullo, Carmen. *Escuelas libres de violencias machistas.* Col·lecció Estudis de violència de gènere, 5. Edicions Universitat de les Illes Balears. 2016.

Gavilán, Juan. *Infancia y transexualidad.* Editorial Los Libros de la Catarata, 2016.

Guía para madres y padres de infancia con roles y comportamientos de género no normativos. Miquel Missé, per encàrrec de l'AMPGYL de Catalunya. 2013.

Informes elaborats per Ben Amics, Associació LGTBI de les Illes Balears:

- Informe d'actuacions realitzades i/o en desenvolupament amb institucions públiques, 29/09/2016.
- Informe de prioritats en l'aplicació de la Llei 8/2016, per garantir els drets d'LGTBI i per erradicar l'LGTBI fòbia sobre la base de les competències institucionals del Govern, dels consells i del ajuntaments. 31/10/2016.
- Informe de demandes, perfil de persones usuàries i necessitats detectades (2011-2016). 15/11/2016.
- Informe de bones pràctiques. 19/12/2016.

Kit Espacio Seguro. Guía para ser un aliado/a de Estudiantes LGBT. GLSEN. 2016.
www.glsen.org/educator

Ortega Arjonilla, Esther & Platero Méndez, Raquel Lucas (2015). «Movimientos feministas y trans* en la encrucijada: aprendizajes mutuos y conflictos productivos». *Quaderns de Psicologia*, 17 (3), 17 -30.

<http://dx.doi.org/10.5565/rev/qpsicologia.1280>

Pikara Magazine, articles publicats:

- «Passar, què complicat» Pol Galofre
- «La trampa de la inclusió i el camió de la aliança» Alexandre Ceciliasson
- «Aprendiendo de las muertes de Leelah y Carla» Raquel (Lucas) Platero

Platero Méndez, Raquel (Lucas), Langarita Adiego, José Antonio. «La docencia encarnada, sexuada y generizada. Dos experiencias incómodas». *Pedagogia i Treball Social. Revista de Ciències Socials Aplicades*. Vol. 5. Núm. 1. 57-58. Universitat de Girona (2016).

Platero Méndez, Raquel (Lucas). *Trans*exualidades, acompañamiento, factores de salud y recursos educativos*. Edicions Bellaterra. Sèrie general universitària. 154. 2014.

Procediment de fets delictius motivats per l'odi o la discriminació. Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Direcció General de Policia. Generalitat de Catalunya. 10/03/2010.

Programa PF-0015 «Borra el odio». Ayuntamiento de Fuenlabrada, Concejalía de Seguridad Ciudadana. 14/03/2014.

«Reivindicació d'un nou model d'atenció a la salut de les persones trans* TRANSforma la Salut». Plataforma per a un nou model de Salut trans* Versió 9.0. (juny 2017)

Vestido nuevo, curmetratge de Sergi Pérez. youtube, 2007.

<https://www.youtube.com/watch?v=4yRPLx6eZfc>

1977, la peque, curmetratge de Peque Varela, youtube 2007.

<https://www.youtube.com/watch?v=MV4GyYp4Ku4>

Vídeo Pol Galofre experiència masclisme i masculinitats.

<https://www.youtube.com/watch?v=NR2C6JwLXSE>

Vídeo Un paso más en la defensa de la diversidad: Mikele Grande. TEDxYouth@Amposta.

<https://www.youtube.com/watch?v=N90A1h3EckU>

Las cosas que le gustan a Fran: <https://www.youtube.com/watch?v=aU-Q37G9SX8>

Gabriel J. Martín "La intersexualidad no es ningún tipo de identidad":

<https://vimeo.com/191855025>